

БЕЛЕШКИ КОН ТЕКСТОТ НА АРИСТОТЕЛОВАТА ПОЕТИКА II

(Гл. XI—XXVI)

Иако во овој дел беше предвидено да ги изнесеме само нашите белешки во врска со главите XI—XXVI од Поетиката, сепак во уводниов дел бевме принудени да донесеме и неколку белешки од претходните глави до кои дојдовме дополнително, т. е. откако првиот дел веќе беше набран во XI-от број на Ж. А. Тоа се во сушност неколку подробни и помалу значајни поправки на текстот од првите глави на Поетиката.

Во I-та глава (47 b 13—4) речиси сите ракописи (со исклучок на P⁵) зад τὸ ποιεῖν го имаат изоставено τοὺς μὲν, кое го внесол во своето издание прв Gryphius (од кое е веројатно и пренесено во спомнатиот ракопис P⁵). Подоцна Ткач и по него Гудеман утврдија дека зборовите τοὺς μὲν ги имал најстариот грчки (денес изгубен) ракопис Σ од кој беше направен сирскиот превод, зашто во арапскиот превод дословно стои „*nominant n o n n u l l a r o i u e l e g e i a e t n o n n u l l a r o i u e r e*“ (цитатот е даден според латинскиот превод на Ткач)¹⁾. Нас би нè интересирало како дошло до тоа да биде испуштен делот τοὺς μὲν од сите подоцнежни, дури и од најстариот денес запазен грчки ракопис Α (како што е познато, R¹ го нема почетокот на Поетиката сè до средината на III-та глава 48a 29, па според тоа не можеме да знаеме дали во ракописот, пред да исчезнат првите листови, го имало спомнатиот текст и дали го имало во ракописот од кај што R¹ бил преписан). Ние мислиме дека тоа можело да настане поради не многу јасно написаниот текст на тоа место и поради слабата снаодливост на препишувачот кој можел лесно да прејде преку овие два збора, дотолку побргу што тие во текстот многу му личеле на претходните τὸ ποιεῖν. Тој ги прескочил под влијание на погрешната претпоставка и погрешниот впечаток дека првите два се еднакви со следните два и по тој начин извршил потсвесно еден вид хаплографија.

¹⁾ J. Tkatsch, *Die arabische Übersetzung der Poetik des Aristoteles*, I. Bd., Wien 1928, стр. 221 ин.; спор. A. Gudeman, *Aristoteles: Περί ποιητικῆς* Berlin, 1934, стр. 32.

Ни се чини дека овој вид пропусти може да се покаже како многу интересен и важен за натамошното откривање на слични грешки во Поетиката и не само во неа. Од слични причини испаднал и зборот τοῦτον пред ποιητήν, во истата глава (47b 22), во А и некои од него зависни ракописи, или зборот ποιοῦντες зад τοιοῦτους во II-та гл. (48a 5), како што видовме во првиот дел на нашава расправа, или делот ἡ καθ (во 54b 9) пред зборот ἡμᾶς, кај што препишувачот (поради сличноста на κ со μ и θ со ς) го испуштил првиот дел (в. подолу, бел. 13).

Неколку редови подолу (47b 16ss.) зад ... οὕτω καλεῖν εἰώ-
θασιν следува οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὀμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ
μέτρον διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν... речиси во сите рако-
писи. Нам ни се чини пак дека во делот што започнува со οὐδὲν
δὲ κοινόν би било природно да следува една концесивна рече-
ница одн. адвербијален партицип со концесивно значење. Бидејќи
е тешко да се оправда палеографски отпаѓањето на концесивниот
сврзник, останува втората можност во зборот κοινόν, кај што
можел партиципот ὄν лесно да отпадне или по пат на хаплог-
графија или да биде сфатен како завршок на зборот κοινόν кој
поправо можел во претходниот ракопис да биде написан скратено,
т. е. како κοιν^ν. Но, што да се прави во тој случај со предаде-
ниот глагол ἐστιν? Ние мислиме дека копулата можела да биде
ваму погрешно префрлена од долниот ред одн. од следната рече-
ница, кај што можело ἐστιν да биде изоставено зад δίκαιον и
подоцна со соодветен знак додадено од страна, што препишу-
вачот можел да не го разбере добро и да го додаде во прет-
ходниот ред кај што му бил нужен глагол, зашто веќе го имал
соединетиот партиципот ὄν со скратено написаниот збор κοινόν.

Во II-та глава (48a 10) членот τὸ во некои ракописи е изоста-
вен, како што е на пр. во P² и како што би можело да биде во Σ,
а негде брисан, како на пр. во V² (=Vaticanus 1400). Wywater сме-
таше дека нам. τὸ требало да стои τῷ, а повеќето издавачи го изо-
ставаат или заградуваат²⁾: καὶ [τὸ] περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν
ψιλομετρίαν... Ние мислиме дека овде можело да стои едно
те зад καί, кое не било разбрано од повеќето препишувачи и било
предадено како τὸ³⁾. Бидејќи уште во почетокот т. е. во I-от дел
на реченицата имаме καί, кое се повторува 3 пати во полисиндетон,
за да се поврзе следната приредена реченица со горната, имаше
нужда од синонимниот енклитичен сврзник τε, кој секогаш доаѓа
постпозитивно, а полисиндетонот се продолжи со καί и во оваа:

²⁾ Изоставено е кај Aldo, Bekker, Hermann, Rostagni, Hardy, De Mont-
mollin и Else (така е и кај Кузмиќ), а заградено кај Susemihl, Christ, Butcher,
Gudeman и Sykutris.

³⁾ За ова наше мислење како да наоѓаме потврда и во P¹, кој на ова место
има τὸ τε, при што τε не е многу јасно. Интересантна е оваа контаминација
во P¹, од која може да се види дека имало ракописи кај што стоело уште τε.
За мешањето на ε со ο нема потреба од примери, зашто е оваа појава општо
позната, а и ние сме ја утврдиле на неколку места во Поетиката.

καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσῃ καὶ αὐλήσῃ καὶ κιθάρῃς ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας· καὶ τε (нам. предаденото τό) περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν... ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους... Слична употреба на те зад καὶ има во Поетиката 47b 26 (καὶ ἥ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία...) или 49a 15 (καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος... καὶ τὰ τοῦ χοροῦ...).

Кон крајот на III-та глава (48a 35ss.) има едно несогласување во употребата на падежот (одн. подметот) кај οὗτοι (одн. αὐτοί според Шпенгел) и Ἀθηναῖοι (Шпенгел: Ἀθηναίους) во врска со глаголот καλεῖν φασιν. Нам ни се чини дека инфинитивот καλεῖν може да биде глосем за φασιν, кое не е обично во ова значење (т. е. „наредуваат, викаат“), или дека во φασιν треба да се бара глаг. εἰώθασιν кое го имаме во идентична употреба со истиот инф. καλεῖν понапред во I-та глава (47b 17: οὕτω καλεῖν εἰώθασιν). Шпенгел веројатно тргнал од два реда подолу употребеното αὐτοί и Ἀθηναίους кога и овде сакал да ги внесе истите форми. Нам пак ни се чини дека во второто Ἀθηναίους (од 48b 1) треба да е погрешно предаден ном. Ἀθηναῖοι при продолжување на мислата и конструкцијата од претходниот дел и дека во инф. προσαγορεύειν треба да се види 3. лице пл. προσαγορεύουσιν, доколку не е последнава реченица дополнително додадена од некој схолијаст, зашто ја нема во арапскиот превод⁴).

Во истата глава (48b 34) ни се чини дека во споредбата ὥσπερ δὲ καὶ... οὕτως καὶ првото καὶ може да биде грешка на препишувачот нам. предлогот κατὰ со кој во Поетиката многу често е смешан. Се гледа дека сврзникот καὶ го немало ни во Σ зашто во лат. превод на арапскиот кодекс од Ткач сврзникот гласи просто „velut“ а не velut et⁵). Употребата на κατὰ во акузативот нам. простиот „грчки“ акузатив започнала, како што се гледа, во времето на Аристотела да станува нормална, онака како што е тоа во подоцнежниот и во новогрчкиот јазик.

Во почетокот на XI-та глава (52a 25) за прв пат Г. Елзе⁶) покажа дека пред ἐλθὼν бил испуштен членот ὅ, што можеме да го примиме како точно, зашто со оваа конјектура текстот станува сосема јасен: ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι <ὅ> ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδῖπουν καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅς ἦν τοῦναντίον ἐποίησεν. Членот беше нужен оти во партиципот ἐλθὼν се крие подметот на реченицата, што значи дека го означува лицето кое го врши дејствието.

⁴) В. кај Ткач, цитираното дело во 1. фуснота, на стр. 225; спор. Гудеман, цит. дело, стр. 34.

⁵) В. Ткач, цит. д., стр. 227.

⁶) G. Else, *Aristotle's Poetics: The Argument*, Harv. Univ. Press, Cambridge (Mass.) 1957, стр. 342 и н. Порано никој немаше забележано дека изразот ἐλθὼν без член е на тоа место нејасен и необичен, зашто е предаден како предикативен партицип, како и следните два, а нигде не е спомнат подметот, та не се знае кој го врши глаг. дејствие. Во сушност Ар. тука прави алузија на *иласникош* и јасно е сепак дека овде само членот пред ἐλθὼν може да ја направи реченица сосема полна т. е. да го покаже подметот.

Неколку редови подолу (52а 31) ја имаме именката μεταβολή пред која требаше да стои членот ή, зашто со неа се определува што е ἀναγνώρισις, како што го имавме погоре, во самиот почеток на главата (52а 23), истиот член ή пред истата именка μεταβολή при определувањето што е *ἡρμειεύειν*: *ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν ή εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή*. Значи вопросниот текст, кај што се определува што е препознавање, би требало да гласи: ἀναγνώρισις δέ, ὥσπερ καὶ τοῦνομα σημαίνει, <ή> ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή. Тоа го бара аналогичката со спомнатиот дел, но членот можел да испадне зад σημαίνει зашто крајот на овој глагол е дифтонгот ει кој во византиско време со изговарал исто како и гласот η со кој многу често се мешал и заради тоа можел, во извесни случаи, и да се упростува, т. е. да отпаѓа, ако случајно и двата слога би се нашле еден крај друг. За слично мешање и отпаѓање на членот ή пред истозвучниот глас ι сме зборувале веќе порано, во I-от дел на нашите *Забелешки*, гл. IV (49а 1): ὥσπερ <ή> Ἰλιάς καὶ ή Ὀδύσεια...

Во истата глава само неколку реда подолу (52а 35s.) секако е оштетен текстот: καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόντα ἔστιν, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνειν (А и од него зависните ракописи имаат συμβαίνει) καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν ἔστιν ἀναγνώρισαι... Шпенгел мислеше дека оштетувањето било во зборот ὥσπερ и дека со поправката ὡς <δ> пер ќе го излекува. И другите издавачи и коментатори мислеа дека грешката била околу ὥσπερ (уште ренесансниот издавач Алдо предлагал поправка на текстот со додавање ὅτε пред ὥσπερ која ја усвоил и подоцнежниот Феста, а Гомперц ја модифицирал поправката во ὅθ' <δ> пер; Фален пак предлагал да се додаде зборот ὅσ' пред ὥσπερ⁷⁾). Ние мислиме дека беше поприродно да се бара грешката прво онде кај што ракописите не се слагаат, т. е. кај зборот συμβαίνειν, зашто навистина ни една од предложените поправки не задоволува наполно. Анализирајќи го целиот текст и настојувајќи да го разбереме првиот дел со помошта на вториот, кој е сосема јасен, дојдовме до заклучокот дека и во првиот дел се зборува за истата работа и дека и тука треба да се бара еден предикат со исто или слично значење како што го има предикатот од вториот дел ἔστιν ἀναγνώρισαι. Бидејќи копулата ἔστιν се наоѓа запазена и во првиот дел, останува да се бара оној дел што му одговара на ἀναγνώρισαι т. е. еден

⁷⁾ Спор. го неговото берлинско издание на Поетиката од 1874 год., стр. 25 и особено 131 и н.; во крит. апар. забележува дека Riccardianus 16 (=R³) имал ὅτε. Поновите издавачи се определуваат за една од спомнатите варијанти: или го предаваат текстот од ракописите, како што сториле Кузмиќ, Rostagni, во своето подолу спомнато издание од 1927, D. de Montmollin, во својата дисертација, и G. Else, или се определуваат за предложената варијанта од Spengel, како што постапиле Bywater, Butcher, Hardy, Sykutris и др. Само Gudeman, со оглед на тоа дека спомнатиот текст го немаат Σ (поради отсутноста во арапскиот превод) и R¹, не можел јасно да се определи и го одбележил местото како расипано т. е. со стих („f“) пред ὥσπερ, но откога извршил и тој една конјектура, зашто делот ὡς го повторил и пред крстот („ὡς ἴσπερ εἴρηται“).

инфинитив со слично значење, чија палеографска слика не би била далеку од предадениот инф. $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$. Одејќи по овој пат ние го откривме синонимот одн. глаголот со слично значење $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$ кој е од палеографска страна толку близок до предадениот $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\iota\nu\epsilon\iota\nu$ што нема сомнение дека замената можела лесно да ја направи некој невнимателен препишувач, во нашиов случај, многу веројатно, уште првиот издавач на Поетиката. Разликата меѓу двата збора кога ќе се напишат е минимална: од 9, седум букви идентични, и тоа првите 4 и последните 3; само средните две не се идентични, но се многу слични (λ и ν многу често се заменуваат во ракописите). Ние мислиме дека автентичната првобитна форма на глаголот била сепак во инф. на аористот $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$, со што би имале полна аналогичност со инф. $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\alpha\iota$ во вториот дел од реченицата. Бидејќи обичното значење на $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$ не е $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\alpha\iota$, затоа веројатно Ар. го употребил изразот $\acute{\omega}\sigma\pi\epsilon\rho\ \epsilon\acute{\iota}\rho\eta\tau\alpha\iota$, за да укаже, можеби, на пренесеното значење на $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$. Иако конструкцијата $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ (τι) $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ τι првобитно значи „фрлам едно кон или на друго“, „собирам“ и „споредувам со нешто“, а интранзитивот може да значи и „се среќавам со“ (од првобитно „се судирам со нешто“), од значењето „споредувам со“ се развило ново значење „(преку споредба) судам, расудувам, заклучувам; погодувам, се досетувам, разбирам“ од кое е развиено и лат. *conjecture*, а од ова и *conjectura*. Во нашиов текст $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$ било веројатно употребено како еден вид синоним за $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\alpha\iota$; со слично значење го употребил Ар. и глаг. $\epsilon\acute{\iota}\kappa\acute{\alpha}\zeta\omega$ нам. со датив со предлогот $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ и акуз⁸⁾. кој е поправо синоним за $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ (= $\epsilon\acute{\iota}\kappa\acute{\alpha}\zeta\omega$ = $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\zeta\omega$). Во значењето „споредувам со“ $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\omega$ е синоним и со $\sigma\upsilon\gamma\kappa\rho\acute{\iota}\nu\omega$, а кај Хесиџија се наоѓа и значењето $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$ = $\delta\iota\alpha\kappa\rho\acute{\iota}\nu\alpha\iota$, но може во извесни случаи да биде синоним и за простиот $\kappa\rho\acute{\iota}\nu\omega$ „судам, расудувам“ итн.

Кога ќе го замениме предадениот збор $\sigma\upsilon\mu\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$ со $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\iota\nu$ во горниот текст, ќе видиме веднаш дека нема повеќе никаква тешкотија ни од смисловна ни од граматичко-синтактичка одн. стилистичка страна и дека одвај дури сега текстот станува наполно јасен. Во претходното $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ можеби треба да се чита $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota$ τι: τι може да се меша со η и со ν.

Во истата глава (52b 4) реченицата што започнува со $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\iota\ \delta'\acute{\eta}\ \acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\iota\varsigma\ \tau\iota\nu\acute{\omega}\nu\ \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu\ \acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\iota\varsigma$, $\acute{\alpha}\iota\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \theta\alpha\tau\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon\ \pi\rho\acute{o}\varsigma\ \tau\omicron\nu\ \acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\nu\ \mu\acute{o}\nu\omicron\nu$... во вториот дел се продолжува со $\acute{o}\tau\epsilon\ \delta\acute{\epsilon}\ \acute{\alpha}\mu\phi\omicron\tau\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon\varsigma\ \delta\acute{\epsilon}\acute{\iota}\ \acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\acute{\iota}\sigma\alpha\iota$. Кој што води сметка за стилот и синтаксата, не може лесно да прејде преку делот $\acute{\alpha}\iota\ \mu\acute{\epsilon}\nu$. Иако речиси сите издавачи⁹⁾ (се разбира,

⁸⁾ В. на пр. Meteor. II 8 (366b 29: $\acute{o}\varsigma\ \epsilon\acute{\iota}\kappa\acute{\alpha}\sigma\alpha\iota\ \pi\rho\acute{o}\varsigma\ \mu\iota\kappa\rho\acute{o}\nu\ \mu\acute{\epsilon}\tau\rho\omicron\nu$, cf. Hist. an. I 5 (490a 5).

⁹⁾ На ова место грчкиот филолог Папагеоргиу имал предложено поинаку читање, што го цитираме, нажалост, од втора рака, според изданието на Сикутрис (— Менардос): < $\acute{\alpha}\iota\ \delta\acute{\epsilon}\ \acute{\alpha}\mu\phi\omicron\tau\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon\omega\nu$, $\acute{o}\tau\epsilon\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\nu$, > $\acute{o}\tau\epsilon\ \delta\acute{\epsilon}$... Се разбира дека веројатноста за една ваква поправка зависи и од палеографските можности за неа, а тие не се толку големи и јасни. Од друга страна оваа по-

и сите ракописи) го задржуваат зборот αἱ (само Гудеман некогаш сметал дека онде би требало да се чита ἡ, но во своето издание на Поетиката и тој го оставил зборот αἱ), ние мислиме дека е тој погрешен, а еве зошто: Во горниот текст протазата се завршува пред αἱ μὲν и со овие зборови започнува аподозата, т. е. главната реченица, во која предикатот δεῖ ἀναγνώρισαι може да биде, заеднички за обата нјзјини дела (реченицата ὅταν ἡ δῆλος ἕτερος τίς ἐστιν е вметната); во тој случај би морале да се претположат уште две-три словни грешки (θάτερον нам. θατέρου и τοῦ ἐτέρου нам. τὸν ἕτερον); или пак, во првиот дел, да се допушти дека е предикатот изоставен одн. да се подразбира предикатот од протазата — ἐστὶν ἀγανώρισις. И во овој случај плуралот αἱ μὲν тешко може да се разбере, зашто во тој случај би морале да замислиме предикат во плурал т. е. εἰσὶν ἀναγνώρισεις. Но, ни претположениот сингулар ἡ μὲν (од Гудемана) не задоволува сосема од палеографска страна. Палеографски е полесно да се разбере ὅτὲ нам. αἱ (ὅτ=α, ἐ=ι), со што би се избегнала и синтактичката неуедначеност. Вака би имале нормална употреба на сложениот сврзник ὅτὲ μὲν... ὅτὲ δέ. Невнимателниот препишувач во слабо читливото ὅтὲ видел αἱ (α може да се меша со ο, а овде, како и инаку, τ е заменето со ι; ε може често да се меша со ι). Тој не се трудел во αἱ да го догледа ὅтὲ и го задржал првото читање без да секава потреба да се врати и да го изедначи одн. дополни со помошта на следното ὅтὲ δέ. Тој очигледно не се мачел многу околу овие јазични финеси, но се задоволувал да ги препишува

правка е стилски слаба, зашто воведува еден дел кој не е сосема нужен а служи само заради објаснување и изедначување на различните делови αἱ μὲν... ὅтὲ δέ. Ако го земеме целиот текст со предложената поправка, оваа од содржинска страна малку придонесува за отстранување на стилската несмасност, зашто плуралот αἱ μὲν...αἱ δέ, кој би произлегувал од претходниот сингулар ἀναγνώρισις (поткрепен инаку со ἡ и ἐστιν), не може лесно да се разбере и совлада. Тука би можело евентуално со поправката на Гудеман ἡ (μὲν) нам. αἱ (μὲν) донекаде да се ублажи стилската несмасност, но палеографски не би било многу јасно како можеле да испаднат зборовите <αἱ δέ... ἕτερον>, а непотребното повторување αἱ μὲν... αἱ δέ и ὅтὲ μὲν... ὅтὲ δέ си останува како непотребен стилски баласт.

Ростањи (*La Poetica di Aristotele*, Torino 1927, стр. 43) го усвојува текстот од ракописите а во забелешката под текстот дословно вели: „Ad αἱ μὲν risponde nell' altro membro ὅтὲ δέ, per una di quelle variazioni che sono così frequenti nello stile di Arist.: cfr. ad es. III 48-a 21—23“ Значи, за да ја оправда необичната употреба на несиметричните делови αἱ μὲν... ὅтὲ δέ, тој ја прогласува за особеност на Арист. стил и упатува на „сличната“ употреба од гл. III (ὅтὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα ἡ ἕτερόν τι γινόμενον). Само што е и овој пример несреќно избран, зашто ни тука текстот не е автентичен (не е згрешен само сврзникот ἡ нам. ὅтὲ δέ, ами целиот реченичен дел ἡ ἕτερόν τι γινόμενον, кој во оригиналот веројатно гласел: ὅтὲ δέ δρῶντας μιμούμενον), како што покажавме во I-от дел на нашите *Забелешки* (в. Ж. А. XI, 1961, стр. 259 н.). Во последно време Г. Елзе (цит. дело, стр. 355 и сл.) се обиде да го поправи горното место со додавање копулата εἰς зад αἱ μὲν (цитирајќи го во заграда ракописот „Riccardianus“, без поблиска ознака на кој Riss. се мисли, зашто ги има три), со што ништо посуштествено не е придонесено, зашто таа, во таква формулација, можела и без тоа да се разбере сама по себе.

зборовите онака како ги гледал одн. како што ги видел со првиот поглед, како што најмногу личеле по својот изглед и форма, не завлегувајќи во никакви анализи на ракописот и текстот и не мацејќи се многу околу автентичноста и смислата на одделни зборови и изрази, не зафаќајќи ги со својот поглед целите реченици и не поврзувајќи ги со останатиот контекст. На крајот ни се чини сепак како најверојатно дека зад $\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ можело да има антиципирање на заменката пред предлогот нам. нормалното $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ $\theta\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$ (= $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ $\tau\omicron\upsilon$ $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$), извршено, како што се гледа, од невнимателниот препишувач, зашто било погрешно разбрано над редот одн. над $\theta\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$ написаното $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ ¹⁰). Со оваа поправка би се добила стилски добро поврзана целина, во која $\delta\epsilon\iota$ $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\iota\sigma\alpha\iota$ би се однесувало како на $\acute{\alpha}\mu\phi\omicron\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon\varsigma$ исто така и на $\tau\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\nu$. Според тоа целиот текст би требало да гласи: $\acute{\epsilon}\pi\epsilon\iota$ δ' η $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\iota\sigma\iota\varsigma$ $\tau\iota\nu\omega\acute{\nu}$ $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\iota\sigma\iota\varsigma$, $\acute{\alpha}\tau\epsilon$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ $\theta\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$ $\tau\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\nu$ $\mu\acute{o}\nu\omicron\nu$, $\acute{\epsilon}\tau\alpha\nu$ η $\delta\eta$ $\lambda\omicron\varsigma$ $\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$, $\acute{\alpha}\tau\epsilon$ $\delta\epsilon$ $\acute{\alpha}\mu\phi\omicron\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon\varsigma$ $\delta\epsilon\iota$ $\acute{\alpha}\nu\alpha\gamma\nu\omega\rho\iota\sigma\alpha\iota$...

Во XV-та глава (54a 17s.) имаме оштетено место зад $\acute{\epsilon}\xi\epsilon\iota$ $\delta\epsilon$ η $\theta\omicron\varsigma$ до пред $\chi\rho\eta\sigma\tau\omicron\nu$ $\delta\acute{\epsilon}$. И тука се обидуваа учените препишувачи и издавачи, како и подоцнежните филолози, да го поправаат текстот, обично, со додавање зборови зад $\pi\rho\omicron\alpha\iota\rho\epsilon\sigma\iota\nu$ $\tau\iota\nu\alpha$ ¹¹). Една од најстарите емендации на текстот е конјектурата што ја направил препишувачот на ракописот G со дополнението $\phi\alpha\upsilon\lambda\omicron\nu$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\epsilon}\alpha\nu$ $\phi\alpha\upsilon\lambda\eta$ зад $\tau\iota\nu\alpha$ и пред η која влегла и во издањето на Алдо, само што е овде атетиран следниот збор η .

Во сушност грешката е мошне ситна и со преместување и мала измена, палеографски сосема лесна, целиот текст станува наполно јасен. Во горниот пасус зборот η зад $\pi\rho\omicron\alpha\iota\rho\epsilon\sigma\iota\nu$ $\tau\iota\nu\alpha$ е проблематичен и виси. Ако сакаме да ја пронајдеме грешката, мораме да појдеме од овој збор и да се запрашаме, што се крие евентуално зад него. Ако се посомневаме дека е грешката во него, би можеле да помислиме дека на неговото место стоело едно $\tau\iota$ кое палеографски е сосем близу¹²), но не е на свое место. Ако во-

¹⁰) Во византиско време предлогот $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ тешко можел да се сложи со генитив, та и поради оваа причина поврзувањето на $\pi\rho\acute{o}\varsigma$ со акузативот $\tau\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\omicron\nu$ можело да се олесни одн. да се антиципира заменката $\theta\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon$ пред предлогот.

¹¹) Ueberweg тука предлагал $\langle\pi\omicron\iota\acute{\alpha}\nu\rangle$ $\tau\iota\nu\alpha$ $\acute{\epsilon}\iota$ $\langle\nu\alpha\iota\rangle$, а Düntzer и Susemihl $\tau\iota\nu\alpha$ η $\phi\upsilon\gamma\eta\nu$, што го прими и W. Christ. Kaj Gomperz текстот е вака дополнет: $\tau\iota\nu\alpha$ $\langle\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu\tau\alpha$, $\acute{\alpha}\pi\omicron\iota\alpha$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\rangle$ η ; Vahlen пак предлагал: $\tau\iota\nu\alpha$ $\langle\eta$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\rangle$ η . Ткач и Гудеман, следејќи го арапскиот превод, читале: $\tau\iota\nu\alpha$ $\langle\acute{\alpha}\pi\omicron\iota\alpha$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\rangle$ η , поправо сосема малку отстапувајќи од веќе предложената поправка на Гомперц. Тука се обидел и D. de Montmollin, во духот на предложените поправки, да изнесе и една своја не многу поверојатна варијанта: $\tau\iota\nu\alpha$ $\langle\eta$ $\pi\omicron\iota\alpha$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\rangle$ η . Последнава навистина води сметка за палеографската страна, но сосема малку за стилот и грчката синтакса. Г. Елзе ја прима конјектурата на Фален $\langle\eta$ $\tau\iota\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\rangle$ η која од палеографска страна му се чини најприфатлива. Текстот кај Алдо гласи тука: ... $\tau\iota\nu\alpha$ $\phi\alpha\upsilon\lambda\omicron\nu$ $\mu\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\epsilon}\alpha\nu$ $\phi\alpha\upsilon\lambda\eta\nu$.

¹²) Слична замена на $\tau\iota$ со η имаме во 55a 1: $\tau\iota$ ($\acute{\iota}\delta\omicron\nu\tau\alpha$), кај што R¹ има η ($\acute{\epsilon}\iota\delta\omicron\nu\tau\alpha$). Само што замената во нашиов случај е искомбинирана и со преместување на зборот, кој бил веројатно дополнително додаден, можеби на маргината или под редот.

диме сметка за симетричноста на деловите во реченицата, на *προαίρεσίν τινα* би му одговарало во првиот дел на реченицата *ἦθος μὲν τι*. Тоа е токму еден ред погоре. Ако е нашата анализа правилна, тогаш зад *μὲν* можело *τι* да биде случајно испуштено и под него одн. на маргината подоцна додадено со соодветниот знак каде треба да се додаде. Подоцнежниот преписувач *τι* го прочитал како *η* а знакот за додавање како * над него, но зборот го додал погрешно во долниот ред зад *τινα*, и по тој начин го заметкал текстот и мислата. Со нашата поправка симетричноста станува комплетна, зашто во следниот текст *χρηστὸν δὲ ἔαν χρηστὴν* го имаме соодветниот симетричен дел: *ἦθος μὲν τι... προαίρεσίν τινα* – *χρηστὸν δὲ* (scil. *ἦθος*) *ἔαν χρηστὴν* (scil. *προαίρεσιν*).

Во истата глава, поблизу до нејзиниот крај (54b 9), уште Штар забележил дека било испуштено *ἢ καθ'* пред *ἡμᾶς*¹³), што би требало да се објасни дека било од преписувачот испуштено поради сличноста со следното *ἡμᾶς* веројатно зашто му се видело како дитографија и првото *ἡμᾶς* (т. е. погрешно прочитаното *ἢ καθ'* како *ἡμᾶς*) било, како што се гледа, свесно изоставено. Во истиов пасус само малу подолу (54b 11ss.) ние забележивме дека и во *ῥαθύμους* и во *σκληρότητος* имаме, многу веројатно, погрешно прочитани зборови *ῥαθύμους* нам. *ἐνθύμους*, како синоним за *ὀργίλους*, што со следниот текст *καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἡθῶν* убаво се слага, а *σκληρότης* нам. *ὀργιλότης*, зашто кај *σκληρότης* би имале прејак и не многу срекен термин за она што сака Ар. да каже со целиот текст, кој, според нас, би требало да гласи: *οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους καὶ ἐνθύμους (ῥα=εν) καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἡθῶν, τοιοῦτους ὄντας ἐπεικκοῦς (εἶ=οῦ) ποιεῖν παράδειγμα ὀργιλότης (σκληρ=οργιλ), οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων καὶ Ὀμηρος*¹⁴). До крајот на оваа глава има, веројатно уште неколку неавтентични места; така на пр. во 54b 15

¹³) Во привидната дитографија преписувачот, како што се гледа, потсвесно, а можеби и свесно, го испуштил зборот *ἢ καθ'*, зашто го читал исто како и следниот *ἡμᾶς*, при што *κ* се смешало со *μ*, што не е редок случај во некои ракописи, а *θ* со *ς*, што е вистина поретко, но за нас од особено значење, зашто го покажува патот како можела да настане замената на *σύστασιν* со *κάθαρσιν* во дефиницијата на трагедијата, кај што првото *σ* било заменето со *κ* (за мешањето на *κ* со *σ* имаме повеќе примери од Поетиката, а особено во врска со силата одн. скратеницата за *καί*), а второто со *θ*. Овој палеографски детал не беше досега спомнат во нашите расправи кај што сме зборувале за замената на автентичниот технички термин *πραγματῶν σύστασιν* во Ар. дефиниција на трагедијата со проблематичното *παθημάτων κάθαρσιν*.

¹⁴) Уште Thurot имал забележено дека *ἐπεικκοῦς* можеби требало да се прочита како ген. синг. *ἐπεικκοῦς* и да се поврзе со ген. *σκληρότης*, а Burston мислел дека зборот требало да гласи *ἐπεικός* и да се поврзе со *παράδειγμα*. Но не само овој збор, туку и целата реченица била многу често третирана, поправана, оддели нејзини зборови земани за неавтентични и менуван нивниот ред и интерпункција, како што може да се види од критичниот апарат на разните изданија.

ταῦτα δὲ διατηρεῖν¹⁵) е веројатно погрешно прочитано нам. ταῦτα δὲ δεῖ τηρεῖν (διὰ е веројатно од δεῖ, а глаголот гласел τηρεῖν а не διατηρεῖν, зашто, инаку, не би можеле да се разберат и сосема добро поврзат следните зборови καὶ γὰρ κατ' αὐτάς (scil. τὰς αἰσθησεις) ἔστιν ἀμαρτάνειν πολλάκις. И во претходниот дел зборовите τὰ παρὰ τὰς (одн. τὰς παρὰ τὰς или τὰ) тешко да се добро предадени¹⁶): автентичниот Ар. текст веројатно гласел поинаку. Нам. τὰς παρὰ τὰς(ε) можеби треба да се чита τὰς παραυτά (= παραυτία). И од ова место пак може да се види дека повеќето нејасни места во Поетиката секако не произлегуваат од веројатната претпоставка дека ова дело е скрипта или скица, ами од простата причина дека при препишувањето повеќето нејасни и слабо читливи места биле погрешно прочитани и криво препишувани.

Како илустрација на претходниот заклучок нека послужи и ова место од следната (XVI) глава (54b 28ss.) кај што имаме погрешно прочитан збор во πᾶσαι со кој е автентичната Ар. мисла битно изменета, зашто првобитниот Ар. текст веројатно имал ἀπλαῖ кое можело да биде напишано ᾰλαῖ (или ᾱλαῖ). Препишувачот поради слабата читливост на λ и погрешно сфатената почетна буква (π нам. α) го прочитал и преписал зборот како πᾶσαι; но, со вака предаден збор тешко може да се разбере логичката врска со

¹⁵) Вака стои во А и од него зависните ракописи. L¹ M¹ и уште неколку имаат δεῖ διατηρεῖν, R¹ и веројатно Σ: (ταῦτα) δεῖ δεῖ τηρεῖν, што нам ни се чини дека е најблизу до автентичната Ар. мисла (P² тука има δὲ δεῖ διατηρεῖν). И тука разните издавачи различно постапуваат: едните се определуваат за читањето од најстариот грчки запазен ракопис А, како Vahlen, Bywater, Rostagni, Sykutris, Hardy, De Montmollin, Else и др., т. е. најголемиот број, а другите за варијантата од P², како на пр. Hermann, Bekker, Christ, Butcher и Gudeman. Еден помал дел ја предава варијантата од L¹ и M¹, како што прават Susemihl, Gomperz и нашиот Кузмиќ. Нам не ни е познато дали некој издавач ја има земено варијантата од R¹ во своето издание, за што нам ни се чини дека е таа најблиската до автентичната Ар. мисла. Иако и глаголот διατηρεῖν, кој е сложен од τηρεῖν, може да го има и значењето „пазам“, но ова најчесто со негацијата μή, сепак τηρεῖν е во ова значење сосема нормално употребен; δια е, како што видовме, погрешно разрешено легираното δεῖ.

¹⁶) Ракописите на ова место се разликуваат главно во членот кој се јавува негде во акуз. плур. фем. а негде неутр.; така на пр. А и еден голем дел од него зависни ракописи имаат τὰς παρὰ τὰς, L¹ M¹ и уште некои имаат τὰς παρὰ τὰ, P¹ G и некои други (веројатно и Φ) имаат τὰ παρὰ τὰς. Тука само R¹ (и можеби изгубениот Σ, што не може да се види од арапскиот превод) предава τὰς πάντας. Покрај можноста, што ја спомнавме горе, за првобитното читање τὰς παραυτά (= „веднаш, на часот“) има уште една, која произлегува од верзијата на R¹: τὰς παρὰ πᾶν (или πᾶντα) (= „пред се, особено“). Палеографски се и двете читања можни, само што првата варијанта, која е инаку поблизу до читањата на сите други ракописи освен R¹, т. е. изразот παραυτά, не е документирана кај Аристотела (барем ние не можевме да ја најдеме во Индексот на Бонич), што не мора да значи дека ја нема, кога има παραυτία, кое е изведено од неа. Од смисловна страна може навистина втората варијанта τὰς παρὰ πᾶν (одн. πᾶντα) да биде поверојатна на тоа место. Инаку и тука издавачите се определуваат секој на свој начин и предаваат една од првите три варијанти.

следниот текст¹⁷⁾. Ако се сите препознавања *ἄτεχνότεραι*, тогаш што останува уште, или подобро, ако се *ἄτεχνότεραι* *scilicet ἰακβι*, од каде пак и други *ἐκ περιπετείας*?

Аристотеловата поделба на *ἄπλοῦν* и *διπλοῦν* или *πεπλεγμένον* во Поетиката е многу широко спроведена, особено во врска со *μῦθος*, кој исто така може да биде *ἄπλοῦς* и *πεπλεγμένος* (cf. 52a 13: *εἰς τὸ τῶν μύθων οἱ μὲν ἄπλοῖ οἱ δὲ πεπλεγμένοι*) а исто така и со *πρᾶξις* (ib. 14: *καὶ γὰρ αἱ πράξεις... ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται, scil. ἄπλῃ καὶ πεπλεγμέναι*). Па и *σύνθεσις* тјс траγωδίας може да биде *ἄπλῃ* или *πεπλεγμένη* (cf. 52b 32s.) зашто и *σύστασις* (scil. *τῶν πραγμάτων*) е таква т. е. *ἄπλῃ* или *πεπλεγμένη* (*σύστασις τῶν πραγμάτων* = *μῦθος*), па според овие одлики и самата трагедија може да биде *ἄπλῃ* или *πεπλεγμένη* (cf. 55b 34s.: *τραγωδίας δὲ εἶδη εἰς τέσσαρα... ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἥς τὸ ὅλον ἐστὶν περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις... ἡ δὲ τετάρτη ἄπλῃ...;* за последнава емендација, в. подолу), зашто и самите *πράγματα* се *ἄπλᾶ* (cf. 56a 20) или *πεπλεγμένα* (= *περιπέτεια*, cf. *ibid.*) одн. *πλοκή* (cf. 56a 9s.).

Како што *πρᾶξις* е *ἄπλῃ*, ἥς *γινομένης* ὥσπερ *ῥισταί* *συνεχοῦς* каи *μᾶς* *ἄνευ περιπετείας* ἢ *ἀναγνωρισμοῦ* ἢ *μετάβασις* *γίνεται* така и *αἱ ἀναγνωρίσεις* се *ἄπλᾶι* (и во исто време *ἄτεχνότεραι*) а *ἄνευ περιπετείας* *γίνονται*, а *πεπλεγμένοι* (и во исто време *βελτίους* одн. *κάλλιστα*, cf. 52a 33) *ἔταν ἅμα περιπέτεια γίνονται*.

Во следната реченица зборот *ἄτεχνοι* им задавал на филолозите тешкотии и некои помислувале дека би требало тука да се чита *ἐντεχνοι*, веројатно зашто не можеле да го разберат целиот текст: *δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημένοι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, διὸ ἄτεχνοι*. Затоа В. Христ веројатно и ги атетирал последните два збора *διὸ ἄτεχνοι*¹⁸⁾. Инаку во целата глава имаме многу нејасни места и разни верзии за повеќето изрази и зборови во ракописите, што сето произлегува од лошо предадениот текст на Поетиката: така на пр. во следната реченица (54b 31s.) *οἷον Ὁρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισεν ὅτι Ὁρέστης*¹⁹⁾ и во понатамошниот текст *ἐκεῖνος δὲ αὐτὸς*

¹⁷⁾ На ова место треба да нагласиме дека текстот бил во сите ракописи и од сите издавачи предаден исто и дека ниеден филолог досега не се посомневал во автентичноста на зборот *πᾶσαι*, иако има во текстот извесна нелогичност. И од чисто формална страна, ако Ар. навистина сакал да рече дека се *οἱ ἐντεχνικά στίχων ἰοσλαβί*, „и сите слични (одн. такви)“ би очекувал човек прво да го употреби зборот *πᾶσαι* па потоа *αἱ τοιαῦται*. Но, во тој случај не би рекол ништо повеќе од она што рекол пред тоа со зборовите *εἰς γὰρ αἱ μὲν πιστεως ἐνεκα ἄτεχνότεραι...*

¹⁸⁾ Hermann, во своето погоре цитирано издание (стр. 153), спомнува дека некои поранешни изданија имале *οὐκ ἄτεχνοι*, а дека во ракописите го нема *οὐκ*. Тој исто така знае дека еден од ракописите имал *ἐντεχνοι*; тоа е имено *P²* кој слогот *ἐν* можеби од втората рака го има над изградиран текст, што значи дека би можело овде да се работи за подоцнешна поправка од некој филолог кој имал некое од постарите изданија кај што стоело *οὐκ ἄτεχνοι*.

¹⁹⁾ И овде некои ракописи не се слагаат (на пр. *R¹* го нема зборот *Ὁρέστης* пред *ἐν τῇ*), што им дало повод и на разните издавачи различно да поставуваат при предавањето на Ар. текст. Hermann и Bekker тука го предаваат текстот на ренесансниот издавач Алдо, кој е секако дополнет (го донесуваме со до-

λέγει δ' βούλεται ὁ ποιητής... веројатно не е секој збор добро предаден.

Малу подолу (54b 34) во δι' ὅτι ἐγγύς имаме исто така погрешно предаден текст, кој предизвикал разни верзии кај издавачите, од кои ниедна не задоволува сосема²⁰). Автентичниот текст имал секако διό τε ἐγγύς итн.²¹). Два реда подолу (54b 37) ракописите предаваат пак оштетен текст ἢ τοι τῇ (во А) или τρίτη ἢ (во останатите ракописи) кој беше добро востановен од Шпенгел: ἢ τρίτη²²). Еден ред подолу (55a 1) во ракописите имаме и пак, според нашето мнение, оштетен текст во зборот ἰδόντα²³). Автентичниот текст и тука, веројатно, гласел малу поинаку, со малу поширока смисла, т. е. εἰδότα или εἰδόντας (слоговите ι и εἰ во Поетиката речиси редовно се заменуваат кај зборовите ἰδέα и εἶδος, како што се заменуваат и инаку εἰ со ι, cf. ἱμβρίον нам. ἱαμβεῖον и сл.). Во општиот дел, кај што е употребено αἰσθέσθαι, тешко да би било автентично ἰδόντα, кое доаѓа во следниот пример (ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν) а во другиот глаголот за другото сетило т. е. за слухот (ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ καὶ μνησθεῖς). Целото место, според тоа, гласело: τρίτη <ἢ> διὰ μνήμης, (или τρίτη <δ' ἢ> διὰ...) τῷ αἰσθέσθαι τι εἰδόντα(ς), ὥσπερ ἢ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένοις· ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἐκλαυσεν· καὶ ἢ ἐν Ἀλκίνοῦ ἀπολόγῳ· ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ καὶ μνησθεῖς ἐδάκρυσεν· ὁθεν ἀνεγνώρισθησαν.

полнетите зборови одбележени меѓу аглести загради): οἶον, 'Ορέστης ἐν τῇ Ἰφιγένειᾳ ἀνεγνώρισε <τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρίσθεις ὑπ' ἐκείνης> ὅτι 'Ορέστης.

²⁰) Ракописите тука предаваат речиси сите διότι (со исклучок на А и неколку други кои ја имаат варијантата δι' ὅτι и P² кој има само διό). Гудеман (според Ткач) веруваат дека и Σ и R¹ (покрај спомнатиот P²) имале само διό. Во сушност R¹ има διό τι (последниов збор е, веројатно од втора рака, поправен можеби од τε); Σ пак, ако појдеме од арапскиот превод, што го цитираме според латинската верзија на Ткач која гласи „e t ob hanc causam“, го имал покрај διό и сврзникот „и“, кој на ова место сигурно не гласел καί, ами τε. И тука издавачите различно се определуваат, од кои поголемиот број се повлекол зад читањето што го предложил Wywater: διό τι.

²¹) По една чудна игра на случајот во француското издание на J. Hardy (во *Belles Lettres*), кај што е горе во текстот внесена варијантата на Wywater, во критичниот апарат под текстот се цитира како верзија на Wywater не διό τι ами διό τε, т. е. онака како што по секоја веројатност гласел автентичниот Ар. текст. Во печатната грешка на словослагачот, и по пропуст на издавачот, ја имаме во сушност единствената случајна емендација на текстот, која може да послужи и како школки пример за несвесно поправање и враќање на автентичниот текст од нестручен човек и без негова волја и знаење.

²²) Покрај А и некои други ракописи (преписи од А) имаат ἢ τοι τῇ, а R¹ P¹ G и уште неколку имаат τρίτη ἢ. Судејќи по арапскиот превод (во лат. верз.: „et tertium“) се гледа дека изразот бил придружен и од сврзникот „и“, кој би можел да биде δέ, како што мислел уште Pazzi (трίτη δέ ἢ); спор. верзијата на Ueberweg ἢ τρίτη δέ.

²³) R¹ тука има ἢ ἰδόντα, што може да биде една контаминација од εἰδότα и ἰδόντας. Тука се драгоцени латинските преводи Tv и Mv кои имаат како да стоело во нивниот грчки текст (= Φ) εἰδότα, со што се потврдува нашата напред предложена конјектура.

Во XVII-та глава (55b 1s.) имаме во тоύτους τε λόγους καὶ τοὺς πεποιημένους по секоја веројатност криво предаден текст и обидите на издавачите да го поправат до денес останале, како што се гледа, безуспешни²⁴). Во оваа глава, исто така, има доста оштетувања одн. погрешно предадени изрази и зборови, како на пр. περιτείνειν (во 55b 3) нам. πχρατείνειν (како што го поправил Ветори). Ние мислиме дека и во 55b 5s., т. е. само три реда подолу, имаме мал lapsus, досега незабележен, во зборот ταύτην зад τῇ θεῷ. Автентичниот Ар. текст веројатно гласел ταύτης (scil. τῆς θεοῦ), инаку таύτην со ἱρωσύνην би звучело чудно, зашто за ἱρωσύνην пред тоа немаше ни спомен, а зборот таύτην означува дека зборот на кој се однесува бил секако спомнат пред тоа одн. малу порано. Бидејќи се знае и може да се провери дека за ἱρωσύνη порано не се говорело, јасно е дека зборот можел да се однесува само на претходниот τῇ θεῷ и дека поради тоа, морал да гласи ταύτης а не таύτην.

Малку подолу (55b 8s.) во τὸ δὲ ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς διὰ τινὰ αἰτίαν ἔξω τοῦ καθόλου ἐλθεῖν ἐκεῖ καὶ ἐφ' ὅτι δέ, ἔξω τοῦ μύθου... имаме исто така, сосема сигурно, оштетен и криво преписан текст, кој В. Христ²⁵) се обиде да го поправи со атетирање на зборовите διὰ τινὰ αἰτίαν ἔξω τοῦ καθόλου, а Ueberweg²⁶) со преместување зборовите ἐλθεῖν ἐκεῖ пред ἔξω τοῦ καθόλου, што сметаме дека не е успешно (ни едното ни другото). Редот на зборовите веројатно е добар, само во ἔξω τοῦ καθόλου имаме криво предаден текст: ἔξω τοῦ, кое во оригиналот не било многу јасно, препишувачот го прочитал така бидејќи под влијание на следното ἔξω τοῦ (μύθου), кое било јасно, а καθόλου веројатно гласело поинаку и на тоа место треба да стоел еден збор кој се пишува слично. Тоа би можел да биде по секоја веројатност зборот καθόδου (кај што препишувачот го смешал δ со λ). Текстот се однесува на Ореста и καθόδου би означувало *браќање* на последниов (т. е. на Ореста) одн. „слегување“ од Делфи (кај што отишол да го консултира пророчиштето на бог Аполон) кон морето и потоа негово заминување и доаѓање онамо (ἐλθεῖν ἐκεῖ) т. е. во Таврида. Ако во καθόλου го имаме навистина автентичното καθόδου, тогаш во ἔξω τοῦ би можеле да имаме малу потешко оштетен текст од автентичното ἐξ αὐτῆς. 'Εξ αὐτῆς καθόδου би ја предавало многу убаво смислата на Аристотеловата реченица со која би се раскажувала фабулата на Ифигенија во Таврида, кај што не било изнесено, во самата фабула (ἔξω τοῦ μύθου), она што му препорачал богот (т. е. делфискиот Аполон) на Орест, дека требало *беднаш ѝо браќањето* (ἐξ αὐτῆς καθόδου) да отиде тамо, нито за која причина одн. за ошто да отиде тамо.

²⁴) Сите ракописи имаат така освен R¹ P² (и можеби Σ) кои имаат тоύς τε. Ние тука помислуваме на една коруптела или лакуна во текстот. Можеби на ова место стоело тоὺς τε ἀπλοῦς <μύθους> καὶ τοὺς πεπλεγμένους...

²⁵) В. го неговото издание во Bibliotheca Teubneriana на стр. 22—23.

²⁶) Вака постапил и Гудеман во своето големо издание на Поетиката од 1934 г.

Под крајот на истава (XVII) глава (55b 22s.) во зборовите (καὶ ἀναγνώρισας τινὰς) αὐτὸς ἐπιθέμενος имаме и пак оштетен одн. неавтентичен текст²⁷). Аристотеловиот оригинал тука гласел тоῦτοις или можеби αὐτοῖς (како што има лајденскиот ракопис, нам. αὐτὸς од останатите ракописи) πειθόμενος (веројатно од ἐπιθόμενος. Прво бил криво прочитан веројатно зборот πειθόμενος како ἐπιθέμενος, поради тоа што препишувачот не го разбрал почетокот πει кај што е можело да биде напишано над π, а во вториот слог о-то, кое не било многу јасно, било прочитано како ε. Дури подоцна, откако била извршена, можеби, замената на тоῦτοις со αὐτοῖς (како што стои во L^d), беше и ова изменето во αὐτὸς (веројатно под влијание на следното αὐτὸς), кое посетнешните препишувачи верно го повторувале не водејќи многу сметка ни за смислата на реченицата ни за стилската страна на текстот²⁸). По тој начин останало τινὰς, објектот од ἀναγνώρισας, без врска со следниот текст, иако во αὐτοῖς сме имале продолжение на мислата и со нашата конјектура тоῦτοις (=αὐτοῖς > αὐτὸς) πειθόμενος (>ἐπιθέμενος) се добива оној познат детаљ од Одисејата: дека со помошта на оние свои верни слуги, што го препознале, и на синот, на кого му се открил, Одисеј самиот се спасил а непријателите ги уништил (αὐτὸς μὲν ἐσώθη τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε).

Во XVIII-та глава (55b 27) пред зборот μεταβαίνειν веројатно имало член τὸ, кој можел да испадне одн. да се пренесе во спиритус и циркумфлекс над претходниот збор, што можело лесно да се случи ако членот бил напишан над текстот μεγούου и μεταβαίνειν²⁹). Во истата глава, само неколку реда подолу, имаме тешко оште-

²⁷) Речиси сите ракописи (со исклучок на R¹ и можеби на изгубениот Σ) имаат ἀναγνώρισας τινὰς. R¹ предава само ἀναγνώρισθείς, а што точно имал Σ, не би можело со сигурност да се утврди. Се разбира дека тука најмногу се разликуваат и издавачите, особено поновите. Нивните поправки и варијанти на ова место можат да се најдат во изданијата на Гудеман, Сикутрис и др.

²⁸) Речиси сите ракописи и на ова место се слагаат предавајќи αὐτὸς ἐπιθέμενος. Само во R¹ и поправениот U го нема αὐτὸς, а лајденскиот има, αὐτοῖς нам. αὐτὸς.

²⁹) И овде сите до денес запазени грчки ракописи имаат μεταβαίνειν, а преводите (арапскиот и латинските) предаваат како да стоело во нивните грчки оригинали (т. е. во Σ и Φ) μεταβαίνει, како што мислеле и Valla и Pazzi. Зад зборот εὐτυχίαν од сегашните грчки ракописи само R¹ има ἢ εἰς ἀτυχίαν (што се потврдува и со арапскиот превод, од каде што се гледа дека вака имал и Σ). И вака го востановуваат текстот и Ткач и Гудеман ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν <ἢ εἰς ἀτυχίαν>, што подоцна го прима и Sykutris, и De Montmollin и Else. Порано, т. е. пред да биде познат арапскиот превод, се обидуваа филолозите да го разрешат ова место; така Vahlen на пр. предлагал да се чита: ἐξ οὗ μεταβαίνειν εἰς εὐτυχίαν <ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν>, а Gomperz: ἐξ οὗ μεταβαίνειν <εἰς δυστυχίαν συμβαίνει ἢ> εἰς εὐτυχίαν... Иако е текстот доста јасен во редакцијата на Tkatsch, Gudeman и др., сепак ни се чини дека мислата на Ар. не е наполно предадена, зашто ако глаголот μεταβαίνω стоел во лична глагол. форма, не би можело да се види што е во реченицата подмет, а и зборот ἀτυχίαν, како што читаме во R¹, ни се гледа дека не е сосем автентичен, зашто би очекувале тука да стои „техничкиот термин“ δυστυχίαν.

тено место од $\pi\acute{\alpha}\lambda\iota\nu$ η (55b 32) до $\alpha\pi\omicron$ $\tau\eta\varsigma$ $\alpha\iota\tau\iota\acute{\alpha}\sigma\epsilon\omega\varsigma$ $\tau\omicron\upsilon$ $\theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\upsilon$, кое издавачите на разни начини го поправале. Осакатениот збор $\delta\eta$ најдобро го дополните во $\delta\eta\lambda\omega\sigma\iota\varsigma$ Гомперц и Христ (што се потврдува со арапскиот превод), а зборот $\theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\upsilon$ веројатно е автентичен и не гласел $\Delta\alpha\nu\alpha\omicron\upsilon$, како што мислел Фален³⁰). Во истата глава, само малу подолу (56a 2s.), се наоѓа без друго оштетен текст во $\tau\omicron$ $\delta\epsilon$ $\tau\epsilon\tau\alpha\rho\tau\omicron\nu$ $\delta\eta\varsigma$, кое разни филолози го поправале на разни начини³¹). Ние мислиме дека автентичниот текст можел да гласи η (= $\tau\omicron$, порано сме имале на неколку места мешање на η со $\omicron$ и σ) $\delta\epsilon$ $\tau\epsilon\tau\alpha\rho\tau\eta$ (овде η = $\omicron\nu$; во сушност слогот и завршокот $\omicron\nu$ е обично предаван скратено со знакот ' над текстот) $\acute{\alpha}\pi\lambda\eta$ (што се крие во бесмисленото 'ОНΣ), $\sigma\iota\omicron\nu$... За автентичноста на последново треба да се спореди текстот од почетокот на XXIV-та глава (59b 9). Инаку, и оваа глава е полна со грешки и неавтентични места, како што е на пр. 56a 6s., каде зборот $\acute{\epsilon}\kappa\alpha\sigma\tau\omicron\upsilon$ пред $\tau\omicron\upsilon$ $\iota\delta\iota\omicron\upsilon$ во А бил предаден $\acute{\epsilon}\kappa\alpha\sigma\tau\omicron\nu$, а целиот текст од $\gamma\epsilon\gamma\omicron\nu\omicron\tau\omicron\nu$ $\gamma\acute{\alpha}\rho$ до $\acute{\upsilon}\pi\epsilon\rho\beta\acute{\alpha}\lambda\lambda\epsilon\iota\nu$ не е сосема јасен³²). Или, на пример, во следната реченица што започнува со $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\nu$ $\delta\acute{\epsilon}$ (56a 8ss.), каде во $\omicron\upsilon\delta\delta\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\iota}\sigma\omega\varsigma$ и во $\tau\omicron\upsilon\tau\omicron$ и $\acute{\omega}\nu$ се наоѓаат по секоја веројатност криво предадени зборови³³). Според нас целото место би требало

³⁰) Конјектурата на Фален не беше потврдена ни од арапскиот превод ни од R¹. Само е многу интересно тука дека зборот $\alpha\iota\tau\iota\acute{\alpha}\sigma\epsilon\omega\varsigma$ или не гласел во Σ така или сирскиот преведувач го прочитал поинаку т. е. како $\alpha\upsilon\gamma\eta\varsigma$ $\acute{\epsilon}\omega\varsigma$, како што се гледа од арап. превод на ова место кое во лат. верзија на Ткач гласи: „quae est ab Augi(a) usque ad mortem et exitum“. Не ни беше јасно од кои причини тука Гудеман не нашол за потребно да ја спомне оваа чудна верзија на Σ. Дали можеби затоа што би се показало дека и Σ може „понекогаш“ да ни сервира погрешно прочитани зборови и места? Ние уште порано претположивме (т. е. пред да ни биде познат арап. превод) дека во зборот $\alpha\iota\tau\iota\acute{\alpha}\sigma\epsilon\omega\varsigma$ можеби имаме lapsus на првиот издавач одн. препишувач нам. $\alpha\iota\tau\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma$, што Фален на друг начин, т. е. со измената на $\theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omicron\upsilon$ во $\Delta\alpha\nu\alpha\omicron\upsilon$, настоел да го поправи. Од арап. превод би можело сепак да се види дека сирскиот преведувач тука читал $\alpha\upsilon\gamma\eta\sigma$ $\acute{\epsilon}\omega\varsigma$, што би била само една varia lectio од $\alpha\iota\tau\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma$ (и било прочитано како υ , а така γ што е од палеогр. гледна точка сосема допуштено, зашто ι и υ како и γ и τ се мешаат и инаку).

³¹) На ова место малку можат да ни помогнат ракописите, зашто без малу сите го предаваат текстот како А, со исклучок на G P² и U (кои нам. 'ОНСимаат само δ , а последниот има оставен празен простор зад δ). Издавачите и тука на разни начини го дополнувале ова место, како што може да се види од нивните крит. апарати (в. особено кај Gudeman и De Montmollin).

³²) Нам. $\iota\delta\iota\omicron\upsilon$ R¹ (и, можеби, Σ) има $\omicron\iota\kappa\epsilon\iota\omicron\upsilon$, како што го зел во своето издание и Гудеман (тука не му се придружиле ни De Montmollin ни Else, ами го оставиле во текстот $\iota\delta\iota\omicron\upsilon$, како што стои во А и во останатите ракописи).

³³) Гудеман тука го остава текстот од ракописите само што пред $\acute{\iota}\sigma\omega\varsigma$ става $\sigma\tau\iota\chi$ (†), иако во крит. апар. ја цитира својата поправка на зборот $\acute{\iota}\sigma\omega\varsigma$ во $\acute{\iota}\sigma\omicron\nu$ или $\acute{\iota}\sigma\eta\nu$, со што мислел дека местото било поправено, а одбегнал да ги спомне разните конјектури на поранешните филолози (само написал „locum multis coniecturis temptatum simplicius emend. Gudeman sic: $\acute{\iota}\sigma\omicron\nu$ vel $\acute{\iota}\sigma\eta\nu$ “). Од поранешните конјектури треба да се спомне сепак дека уште Turgwhitt предложил тука да се чита $\omicron\upsilon\delta\delta\acute{\epsilon}\nu<\iota>$ $\acute{\iota}\sigma\omega\varsigma$, а Bonitz мислиме дека отишол и еден чекор понатаму кога го дополнил во $\omicron\upsilon\delta\delta\acute{\epsilon}\nu<\iota>$ $\acute{\iota}\sigma\omega\varsigma$ $<\acute{\omega}\varsigma>$, што е од палеографска страна сосема веројатно.

да се чита οὐδεν <ι> ἴσως <ώς> τῷ μύθῳ, τοῦτ' εἰς καὶ αὐτῇ πλοκῇ καὶ λύσις. И во следната реченица (ред 11.) зборовите ἄμφω ἀεὶ κρατεῖσθαι (или ἀμφοτέρω ἀντικρατεῖσθαι, како што има R¹) во Аристотеловиот оригинал веројатно гласеле ἄμφω или ἀμφοτέρω ἀρτικρατεῖσθαι, како што сосем духовито ги восстановил Имиш³⁴). Во последниов, т. е. во ἀρτικρατεῖσθαι, сме склони да видиме побргу автентичен израз одошто во ἀεὶ κρατεῖσθαι (како што го восстановил Фален и, подоцна, со помошта на арапскиот превод —prehendunt ambo, semper— Ткач) и од палеографски и од стилски причини: во изразот ἀρτικρατεῖσθαι имаме доста редок технички термин, кој препишувачите не морале да го знаат и заради тоа читале тука нешто друго³⁵). Два реда подолу А има ἐποποιῖκόν δὲ λέγω δέ, кај што второто δέ сигурно не е автентично. Иако некои ракописи³⁶) и повеќето издавачи го изоставиле, ние мислиме дека во него се крие зборот ὦδε (ω-та испаднало по пат на хаплографија зад ω-та од λέγω). И во 17-иот ред имало оштетено место во зборовите <η> Νιόβην...³⁷), а во 20-иот зборот στοχάζονται, како што стои во А, Heinsius сметал дека требало да гласи στοχάζεται или ἐστοχάζεται³⁸). Два реда подолу пред ἐξαπατηθῇ било испуштено <δέ>³⁹), а и во предходните два реда имало исто така оштетен текст во τρῆχικόν γάρ τοῦτο καὶ φιλόνηθρον. ἔστιν δὲ τοῦτο⁴⁰). До крајот на главата имало уште неколку нездрави места, како на пр. во 56а 28—9 (τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διδόμενα μᾶλλον τοῦ μύθου ἤ), кај што уште Маџи видел дека нам. предаденото διδόμενα оригиналниот збор требало да гласи ἀδόμενα, а пред μᾶλλον требало да стои οὐ или οὐδέν, како што мислел Фален⁴¹).

³⁴) Не знаеме дали и тука Гудеман случајно згрешил кога го цитирал ἀντικρατεῖσθαι од R¹ нам. ἀντικρατεῖσθαι, како што навистина стои; спор. го тука и изданието на Rostagni.

³⁵) Можеби се работело за еден технички термин од бродарството и морнарскиот живот, како што може да се види од Страбон (кн. XV 1, 32. С 700), Менандар (frg. 904 U.) и Хесиј (s. v.), спор. Immisch во Rhein. Mus. од 1914, стр. 744 и Rostagni, о. с., стр. 73.

³⁶) На пр. R¹, U и можеби Σ и Φ.

³⁷) Во Σ стоело, како што тврди Гудеман повикувајќи се на Tkatsch, II 150 ss. Θεβαῖδα, што беше предложил уште М. Schmidt, а што го сметаат за автентично Tkatsch, Gudeman и со извесна резерва De Montmollin. G. Valla тука читал 'Εκάβην, што го примиле и некои понови филолози и издавачи, за што в. кај G. Else, о. с., стр. 544 и сл., кај што се образложува оваа верзија како најверојатна.

³⁸) Варијантата στοχάζεται од Heinsius ја усвоил во своето издание и Butcher.

³⁹) Што го восстановил уште Pazzi, а Гудеман го внел во текстот со мала модификација како <δ'>.

⁴⁰) Гудеман порано мислел дека зборовите τρῆχικόν γάρ τοῦτο καὶ φιλόνηθρον не се автентични, в. го неговото цит. издание (особено во коментарот), стр. 56 и 324 и сл. И Елзе мисли дека тие зборови не се автентични и ги аетира во текстот (в. го неговото погоре спомнато дело, на стр. 540 и 548) слагајќи се на полно со Гудемана.

⁴¹) И на ова место Гудеман во крит. апарат за зборот οὐδέν го цитира Σ и во заграда „Madius“, иако οὐδέν беше конјектура на Фален, а Maggi тука имал οὐ.

Последната реченица на XVIII-та глава е по секоја веројатност лошо предадена⁴²⁾. Ние мислиме дека нам. $\eta \epsilon\mu\beta\acute{o}\lambda\iota\mu\alpha \xi\delta\epsilon\iota\nu$ $\eta \epsilon\iota \rho\eta\sigma\iota\nu \epsilon\zeta \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\upsilon \epsilon\iota\varsigma \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron \acute{\alpha}\rho\mu\acute{o}\tau\tau\omicron\iota \eta \dots$ автентичниот текст можел да гласи $\tau\omicron (= \eta) \epsilon\mu\beta\acute{o}\lambda\iota\mu\alpha \xi\delta\epsilon\iota\nu \kappa\alpha\iota (= \eta, \text{ од сиглата за } \kappa\alpha\iota) \tau\omicron \rho\eta\sigma\iota\nu \epsilon\zeta \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\upsilon \epsilon\iota\varsigma \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron \acute{\alpha}\rho\mu\acute{o}\tau\tau\epsilon\iota\nu$.

Во следниот ред, т. е. во XIX-та глава (56a 33), зборот $\eta\delta'$ како што стои во А, или $\eta\delta\eta$, како што имаат повеќето ракописи, гласел $\epsilon\iota\delta\acute{\omega}\nu$, како што читаме во R^1 (η нам. $\epsilon\iota$ и нивното мешање со ι е сосема често и разбирливо, а наставката $\acute{\omega}\nu$ била веројатно предадена скратено со знакот $\sim$ над текстот)⁴³⁾. Слично мешање на гласовите $\epsilon\iota$ и ι имаме неколку редови подолу (56b 3), кај што А има $\epsilon\iota\delta\acute{\omega}\nu$ нам. $\iota\delta\epsilon\acute{\omega}\nu$.

Само неколку реда подолу (56b 7 s.) имаме повторно оштетен текст во $\epsilon\iota \phi\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\tau\omicron \eta\delta\acute{\epsilon}\alpha \kappa\alpha\iota \mu\eta \delta\iota\acute{\alpha} \tau\omicron\nu \lambda\acute{o}\gamma\omicron\nu$. И тука филолозите и издавачите не се слагаат во поправањето на текстот⁴⁴⁾. Ние мислиме дека автентичниот Ар. текст би можел да гласи $\epsilon\iota \phi\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\tau\omicron \eta\delta\acute{\epsilon}\alpha <\epsilon\iota\kappa\eta> \kappa\alpha\iota \mu\eta \delta\iota\acute{\alpha} \tau\omicron\nu \lambda\acute{o}\gamma\omicron\nu$.

И во XX-та глава има повеќе несигурни места. Во почетокот на главата (56b 21) зборот $\xi\rho\theta\rho\omicron\nu$ не е на своје место и прашање е дали е автентичен; и неговото објаснение одн. дефиницијата на $\xi\rho\theta\rho\omicron\nu$ (во 57a 6—10) е сомнителна и веројатно неавтентична, т. е. додадена можеби од некој подоцнешен схолијаст⁴⁵⁾. Ако е тоа

⁴²⁾ И кај овој текст се кршеле копја, како што може да се види од крит. ап. на повеќето изданија.

⁴³⁾ Вака има навистина R^1 , а текстот на Ар. можел да ги има и двата збора ($\epsilon\iota\delta\acute{\omega}\nu \eta\delta\eta$), како што показал Гудеман со помошта на арап. превод. Оттука се гледа дека во сите грчки ракописи сме имале една хаплогографија поради истозвучниот дел $\epsilon\iota\delta(\acute{\omega}\nu) \eta\delta(\eta)$, та R^1 го испуштил вториот збор, а сите други (се разбира, со исклучок на Σ) првиот збор $\epsilon\iota\delta\acute{\omega}\nu$.

⁴⁴⁾ Речиси сите ракописи тука имале $\phi\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\tau\omicron$ (само R^1 и можеби Σ имал $\phi\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\tau\omicron$) и $\eta\delta\acute{\epsilon}\alpha$ (дури и Σ), додека Φ (како што се гледа од лат. преводи T^v и M^v) имал тука можеби (η) $\iota\delta\acute{\epsilon}\alpha$; спор. Gudeman, o. c., стр. 57.

Разните конјектури на ова место можат да се најдат во изданијата на Susemihl, Butcher, Sykutris, Hardy и др. Од сето она множество разни варијанти ни се чини дека само неколку ја погаѓаат Ар. мисла: дека работите, ако би се допаѓале *сами од себе* а не поради речта, во што би се состоела задачата на оној што говори. Само што оние конјектури кои содржински најмногу η се доближуваат на Ар. мисла не задоволуваат од палеографска страна. Тоа се на пр. поправката на Шпенгел $\eta \delta\iota\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\alpha <\acute{\alpha}\upsilon\tau\eta \delta\iota \acute{\alpha}\upsilon\tau\eta\varsigma>$ или на Суземил $\eta\delta\eta <\delta\iota \acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\alpha}>$ и на Христ $\eta\delta\acute{\epsilon}\alpha <\eta \delta\epsilon\iota\acute{\nu}\alpha \acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\alpha}>$. Интересна беше и емендацијата на Тугвхит $\eta\delta\eta \& \delta\epsilon\iota$, зашто води сметка за палеографската страна, како и оригиналната варијанта на Фален $\eta \delta\epsilon\omicron\iota$, само што се малку подалеку од содржинска страна.

Во нашата конјектура $\epsilon\iota \phi\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\tau\omicron \eta\delta\acute{\epsilon}\alpha <\epsilon\iota\kappa\eta> \kappa\alpha\iota \mu\eta\dots$ воведме сметка за тоа да го предадеме оној израз и онаа смисла, што ја предавале Шпенгел со $\acute{\alpha}\upsilon\tau\eta \delta\iota \acute{\alpha}\upsilon\tau\eta\varsigma$, Суземил со $\delta\iota \acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\alpha}$ и Христ со $\acute{\alpha}\upsilon\tau\acute{\alpha}$ (т. е. „само од себе“ или „како било“); за значењето и употребата на $\epsilon\iota\kappa\eta$ во Поетиката в. го особено крајот на IX-та глава. Што се однесува до палеогр. страна, слогот $\epsilon\iota$, написан во лигатура, многу личи на α , т. е. на последниот слог од претходниот збор ($\eta\delta\acute{\epsilon}\alpha$), а слогот $\kappa\eta$ можел во текстот да личи на следното $\kappa\alpha\iota$, и по пат на хаплогографија да отпаднат и двата слога одн. целиот збор $\epsilon\iota\kappa\eta$.

⁴⁵⁾ И тука, се разбира, мислењата се поделени. Едните мислеле дека и зборот и неговото објаснение се автентични (в. ја на пр. и статијата на И. М.

така, што би можело да се крие на она место кај што се наоѓа зборот ἄρθρον? Зад него во текстот се наоѓа спомнатата важната категорија и за имињата (со поширокото значење на зборот, т. е. за сите менливи зборови по падежи) и за глаголите — πτώσις „падеж“. Од друга страна знаеме дека за глаголот е многу важна категоријата *време* — χρόνος, за која се зборува во натамошниот текст на две места: првиот пат во дефиницијата на ὄνομα (57a 11 и н.) ὄνομα δὲ ἐστὶ φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, а вториот пат поопсежно во дефиницијата на глаголот (57a 14—18): ῥῆμα δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὐτό, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων· τὸ μὲν γὰρ „ἄνθρωπος“ ἢ „λευκόν“ οὐ σημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ „βαδίζει“ ἢ „βεβέδικε“ προσσημαίνει τὸ μὲν τὸν παρόντα χρόνον τὸ δὲ τὸν παρελθυθέντα. Ни се чини дека не би било невозможно во зборот ἄρθρον зад ῥῆμα да се крие поимот χρόνος, зашто и двата палеографски не се далеку (еднаков број букви: по 6 — од кои едните еднакви: ρ и ο, а другите слични : ἄ со χ, θ со ο, ρ со ν и ν со ς). И до крајот на главата не се сите формулации и сите зборови добро предадени, зашто оваа е една од најслабите глави што се однесува до сигурноста на текстот, поради кое нешто некои филолози, како на пр. С. Х. Бачер, ја атетираат цела или поголем нејзин дел⁴⁶).

И во следните две глави (XXI и XXII) автентичниот текст е многу оштетен; погрешно предадени изрази и зборови има речиси во секоја реченица. Уште во почетокот на главата (57a 33s.) во реченицата што започнува со τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ σ. А има πλὴν οὐκ ἐν τῷ ὀνόματος (последниов збор е јасно погрешен и Фален го поправи во ὀνόματι); или три реда подолу οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν Ἑρμοκαϊκόξανθος, кај што арапскиот превод нам. μεγαλιωτῶν дава Маσσαλιωτῶν, само што ни овој (иако поновите издавачи го примаат за автентичен) ни разните поранешни конјектури од познати и славни филолози и издавачи не задоволуваат наполно⁴⁷). Ὀνομα во горниот текст сигурно не значи лично име, ами просто именка (или и пошироко земено, вклучувајќи ги вауми и придаваките); и Ἑρμοκαϊκόξανθος е исконструирано име од страна на некој подоцнешен квази-учен препишувач на местото од нечитливиот збор (пример за именка сложена од повеќе зборови — πολλαπλοῦν), зашто мислел дека веројатно во ὄνομα треба да се мисли на некое сложено лично име. Целиот текст од τὰ πολλὰ до Ἑρμοκαϊκόξανθος одн. до оние зборови што ги има арапскиот

Тронски во Ученые записки Ленингр. универс., № 63, серия филологических наук, вып. 7, 1941 г., стр. 29—34), а другите дека не се (на пр. Hartung, спор. го и Susemihl и Butcher во веќе цитираните изданија).

⁴⁶) D. de Montmollin, во својата погоре цитирана дисертација, се застапува за противното мислење, в. од стр. 79—86.

⁴⁷) В. го крит. апарат кај Butcher, Susemihl, Gudeman, Sykutris, Hardy и De Montmollin.

превод зад него по секоја веројатност не е автентичен⁴⁸). На тоа место стоел некој долг збор какви што се оние Аристофанови или воопшто оние комични *verba sesquipedalia*, како ги вика Хорациј⁴⁹), како што би можел да биде на пр. *χομπορρηματοχρηματομετεωρσφέναιξ*⁵⁰).

Два реда подолу (57b 2—3) зборот *ὑφφηρημένον* не му одговара на подоцна употребениот термин за истиот поим (во 58a 1), кај што се наоѓа и објаснението на поимот. Овдека е употребен зборот *ἀφφηρημένον*. Или едното или другото е точно и треба на двете места да стои исто⁵¹). Ние мислиме дека *ὑφφηρημένον* е автентичниот збор, а *ἀφφηρημένον* во објаснението веројатно дошло под влијание на толкувањето *τὸ δὲ ἀν ἀφφηρημένον τι ἢ αὐτοῦ* кај што беше употребен пообичниот глагол *ἀφχιρέω* во коментарот. Иако е на ова место зборот употребен три пати, само едниот пат е автентичен, онде кај што е употребен во партиципската форма, за дополнување на конј. перфект; другите два пати веројатно треба да гласи *ὑφφηρημένον*.

Неколку редови подолу (зад 57b 6) по зборовите *ἡμῖν δὲ γλῶττα* арапскиот превод покажува дека автентичниот Ар. текст ги имал зборовите *τὸ δὲ δόρυ ἡμῖν μὲν κύριον Κυπρίοις δὲ γλῶττα* кои во другите ракописи испаднале поради *homoioteleuton*⁵²).

Во истата XXI глава (57b 24s.) зборовите *ἔρεϊ τοίνυν τὴν ἑσπέραν γῆρας ἡμέρας ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν βίου ἢ δυσμᾶς βίου* веројатно не се во добар ред, иако вака ги предаваат повеќето и подобрите ракописи⁵³). Мислиме дека автентичниот текст гласел *ἔρεϊ τοίνυν τὴν ἑσπέραν γῆρας ἡμέρας καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν βίου ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς δυσμᾶς βίου*, како што имаат некои од подоцнешните ракописи (на пр. P² и R³) и како што ги примил Бекер и Бачер. Во следниот ред зборот *ἀνάλογον* зад членот *τῶν* веројатно треба да се напише одделено *ἀνὰ λόγον*⁵⁴).

Неколку редови подолу (58a 6) текстот *καὶ „μία γίνεται ἀμφοτέρων ὅψ“* веројатно не е сосема цел⁵⁵). Ни се чини дека меѓу *καὶ* и цитатот *μία γίνεται ἀμφοτέρων ὅψ* биле изгубени по пат на *homoioteleuton* зборовите *<τὸ ὅψ ὡς ἐν τῷ Ἐμπεδοκλείῳ „καί“>*.

⁴⁸) W. H. Fyfe, во своето издание на Поетиката (во Loeb Class. Libr.), кажува дека на ова место еден од грчките ракописи (без да именува кој) имал на marginата *κολλητομορογαλωτῶν*, кој не е познат од друга страна.

⁴⁹) Во неговата *Ars poetica*, стих 97.

⁵⁰) Примерот е познат од Tzetzes, а се однесува на лидискиот крал Кројс (=Крез), скроено пригодно смешно име од некој комичар.

⁵¹) Гудеман мисли дека Σ тука имал *ὑφφηρημένον* и така го востановува во текстот (како што направил уште Шпенгел споредувајќи го ова место со 58a 1).

⁵²) В. Гудеман, о. с., на стр. 60.

⁵³) На пр. A, R¹ и др.

⁵⁴) Вака го забележил и писарот на P².

⁵⁵) Колку што можевме да видиме, никој досега нема забележено дека на ова место нешто не било во ред.

И во текстот што следува има полно неавтентични и пропуштени зборови и изрази, како што се гледа од разните верзии во ракописите⁵⁶).

Од критичниот апарат за XXII-та глава може човек исто така да види на колку места и каде бил текстот криво предаван во ракописите. Во оваа глава има едно место кое и во ракописите и кај издавачите останало криво предадено. Тоа е зборот *ιδεῶν* нам. *εἰδῶν* во 58b 18⁵⁷). Дека овде не се работи за *ιδέαι* а за *εἶδη*, може да се види од претходниот текст (58b 12 ss.), кај што во врска со *γλῶττα* и *μεταφορά* дословно стои: *καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλῶτταις καὶ τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος...* А дека се овие навистина *εἶδη* а не *ιδέαι* најарно се гледа од 58a 32 ss. (в. и 57 а 31 ss).

И во XXIII-та глава се среќаваат неавтентични зборови и форми одн. погрешно предадени места во ракописите. Така на пр. во 59a 29 веројатно имаме оштетен текст. Во *ἐξ ὧν ἐν οὐδὲν γίνεται τέλος* В. Христ сметаше дека зборот *τέλος* можеби треба да се брише⁵⁸). Ние мислиме дека во *ἐν* имаме оштетен збор, најмногу поради скратувањето на наставката *ἐνὶ* од *ἐνίων* и лигатурата во *ἐνί*, аналогно на 51a 16 (cf. *ibid.* vers. 18). Нам. pl. *ἐνίων* можел да стои и sg. *ἐνιον*, а нам. *τέλος* многу веројатно стоело *ῥλον* и автентичниот текст, во тој случај, гласел *ἐξ ὧν ἐνιον οὐδὲν γίνεται ῥλον*. *Тέλος* нам. *ῥλον*, на ова место можело да се вовлече под влијание на два реда порано спомнатото *τέλος* (... *πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος*). Неколку редови подолу (во 59a 31ss.) имаме исто така расипан текст, кој бил веројатно погрешно разбран и криво предаден. Во А стои *μηδὲ τὸν πόλεμον... ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ῥλον, λίαν γὰρ ἂν μέγα καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἐμελλεν ἔσεσθαι ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ...⁵⁹*), што кај некои издавачи го наоѓаме вака поправен: ... *λίαν γὰρ ἂν μέγα καὶ οὐκ εὐσύνοπτον* *ἔμ. ἔσ. ἢ τῷ μεγ. μετριάζον* *кат. τῇ ποικ.* (Bursian). Што е тука точно: акузативот *μέγαν* или номин. *μέγας*, *εὐσύνοпτον* или *εὐσύνοпτος*, *μετριάζοντα* или *μετριάζων*? В. Христ, како и Bursian, мислеше дека тука треба да стои средниот род (*μέγα, εὐσύνοпτον* и *μετριάζον*). Но зад *ἔσεσθαι* R¹ има *ὁ μῦθος* со што се слага

⁵⁶) В. го критичниот апарат на Susemihl, Butcher, Sykutris и D. de Montmollin.

⁵⁷) Сите понови издавачи (вклучително и Гудеман) тука го усвојуваат читањето на R¹, G, U и уште некои т. е. *ιδεῶν* (Гудеман претполага дека така имал и Σ, иако во арап. превод на Ткач на тоа место стои: „et per species alias“). Најстарите А, R¹ (вклучувајќи го и Σ) и сите останати ракописи имаат *εἰδῶν* (R¹: *εἰδεῶν*). Алдо го зел правилно *εἰδῶν*.

⁵⁸) Во неговото издание од Bibl. Teubneriana. В. го крит. апар. на Сикутрис.

⁵⁹) В. го крит. апар. кај Susemihl, Butcher и Сикутрис. Колку што можевме да забележиме, никој досега немаше сетено дека сврзникот *ἢ* на тоа место не одговара и дека треба на негово место да стои *ἀλλά*. Тоа истото може да се каже и за партиципот *καταπεπλεγμένον* кај што нам ни се чини дека на местото од *ката* треба да стоел сврзникот *καί*.

номин. μέγας и εὐσύνοπτος, а во метриάζοντα καταп. τῇ ποικ. имаме продолжение на мислата од првиот дел на реченицата καίπερ ἔχοντα (scil. τὸν πόλεμον) ἀρχὴν καὶ τέλος со истиот предикат ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν. Ние мислиме дека текстот уште не е напoлно поправен и дека во сврзникот ᾗ би требало да се крие ἄλλα, зашто само овој сврзник му одговара најдобро на смислата по негацијата μὴδὲ во првиот дел на реченицата. И во καταπεπλεγμένον мислиме дека автентичниот Ар. текст требало да гласи καὶ (кое многу често се меша со κατὰ во ракописите, како што е општо познато) πεπλεγμένον (доколку не е καὶ пред κατὰ испуштено и партиципот можел да гласи καταπεπλεγμένον). Бидејќи и двата партиципа (μετριάζοντα и καταπεπλεγμένον) се однесуваат на πόλεμον, сметаме дека сврзникот καὶ пред вториот партицип е нужен. И во следната реченица како да не е во ред зборот αὐτῶν. Heinsius мислеше дека нам. αὐτῶν требало да стои αὐτοῦ, а В. Христ претпочиташе да го атептира⁶⁰). Нам ни се чини дека првобитниот текст можел да има αὐτῶι (јотата — adscriptum — многу често се предава со υ во ракописите, т. е. при препишувањето) = ἐν αὐτῶ. И на крајот на оваа (XXIII) глава не се сите зборови сигурни.

Во XXIV-та глава (59b 16) има интересантен lapsus кај зборот (καὶ) ἡθικὴ⁶¹ кај што од претходниот текст јасно се гледа дека зборот требало да гласи ἡθικόν, како и претходните neutra ἑκάτερον (scil. ποιήμα) ... ἀπλοῦν καὶ πλῆθικόν, ἣ δὲ Ὀδύσεια πεπλεγμένον ... καὶ ἡθικόν. И тука, како на повеќе места, скратената наставка он и нејзината сигла од невнимателниот препишувач (=издавач?) била предадена како η (инаку обратното се случува почесто, т. е. η да се предава како он).

Во истата глава само 20 редови подолу (59b 36) зборот καὶ во периттῇ γάρ καὶ ἡ διηγηματικὴ тешко може да биде автентичен⁶²). Тука имаме по секоја веројатност погрешно прочитана сигла за ἐστίν и смешана со сиглата за καί. Инаку е текстот јасен, само што пречи сврзникот καί, а со неговата измена во ἐστίν реченицата станува сосема јасна. Со καὶ имено се добива впечаток дека покрај епот (ἡ διηγηματικὴ) уште некој поетски род е периттῇ, што секако не е автентична Ар. мисла. Или треба да се прими конјектурата на Tuckey τηδί зад καί и пред ἡ δι (одн. конј. ταύτη на Twining).

Неколку редови подолу (60a 4s.), во реченицата αὐτῇ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἀρμόττον αὐτῇ διαρεῖσθαι, последниот збор не може да биде автентичен, зашто не дава полна смисла во контекстот кај што би го очекувале простиот αἰρεῖσθαι, како што го емендирал уште

⁶⁰) Види го тука и крит. апар. на Сикутрис.

⁶¹) Во А имаме веројатно од втора рака над текстот поправено он од η, сп. Гудеман во крит. апарат. Истив претполага дека и Σ имал ἡθικόν, и веројатно поради тоа го внесува ова читање и во своето издание.

⁶²) Суземил тука претполагал дека зад καὶ имало лакуна (в. го неговиот крит. апарат).

Бониц⁶³). Порано ни се чинеше дека на тоа место можел да стои или слождениот $\acute{\epsilon}\xi\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$ или $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ зашто не гледавме како можело да се вовлече пред простиот $\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$ слогот $\delta\iota$ во првобитниот текст. Иако не е од палеографска страна сосема јасна замената на $\acute{\epsilon}\xi$ со $\delta\iota$, имаме случаи кај што се заменува $\acute{\epsilon}$ со δ (потешко се заменува ξ со ι). Ако пак слогот $\delta\iota$ бил добро предаден, тогаш третиот слог $\epsilon\iota$ веројатно бил погрешно прочитан од ϵ . Значењето на последниов (т. е. на $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$) е многу блиско до $\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$ одн. $\acute{\epsilon}\xi\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$, иако е глаголов малу поредок (да се *йодуине* нешто *меѓу друи работи за себе*, поради медијалната форма, е поправо синоним за *земање* т. е. за $\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$). Во слично значење бил овој глагол употребен во Платонскиот спис Аксioх. Помислувавме исто така и на една можност, во зборовите $\alpha\upsilon\tau\eta\eta$ $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$ да го видиме Ар. философски термин $\alpha\upsilon\tau\iota\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$, а подоцна и на можноста за едно $\pi\alpha\nu\tau\iota$ $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$, кое не нè задоволи сосема. Најсетне, споредувајќи го арапскиот превод на овој пасус, кај што е малку понапред спомнат и изразот *мера*, т. е. *мѣτρον*, дојдовме до конјектурата *мѣτρον αἰρεῖσθαι* нам. прѣдаденото од ракописите $\alpha\upsilon\tau\eta\eta$ $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$, така што во $\alpha\upsilon\tau\eta\eta$ $\delta\iota$ би го имале првобитното и автентичното *мѣτρον* (ау од лигатурата *με*, η од ρ и $\delta\iota$ од легираното *ον* — туку и одделно земени δ од *ο* и ι од *ν* не задаваат палеографски тешкотии). Според тоа првобитниот текст на Ар. гласел... $\alpha\upsilon\tau\eta\eta$ η $\phi\acute{\upsilon}\sigma\iota\varsigma$ $\delta\iota\delta\acute{\alpha}\sigma\kappa\epsilon\iota$ $\tau\acute{o}$ $\acute{\alpha}\rho\mu\acute{o}\tau\tau\omicron\nu$ *мѣτρον αἰρεῖσθαι* што е полно и сосема јасно. Треба само да се сетиме на без малу идентичниот израз од IV-та глава (49a 24: $\alpha\upsilon\tau\eta\eta$ η $\phi\acute{\upsilon}\sigma\iota\varsigma$ $\tau\acute{o}$ $\omicron\iota\kappa\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$ $\epsilon\upsilon\rho\epsilon$ *мѣτρον*); спор. ги сличните изрази од истата глава 48b 31 или 48b 20 или 49a 3—4. И до крајот на главата има уште неколку не многу јасни места кај што текстот бил веројатно оштетен. Така на пр. во 60a 11 имаме лесен lapsus во ($\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu\omicron\tau\alpha$) $\eta\theta\eta$ нам. $\eta\theta\omicron\varsigma$ ⁶⁴), зашто не е веројатно зад машкиот род $\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\alpha}\eta\theta\eta$ да стоел плурал од средниот род, ами и тука секако стоел сингулар од машки род $\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu\omicron\tau\alpha$ (во акузатив како и во $\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\alpha}\eta\theta\eta$) и $\eta\theta\omicron\varsigma$ (плуралот $\eta\theta\eta$ не е логичен и веројатно во крајното η имало нејасна буква одн. скратена наставка *ον* со сигла која невнимателниот препишувач, повлечен зад претходното $\acute{\alpha}\eta\theta\eta$, ја прочитал како η и направил непотребен homoioteleuton).

Помалку јасен текст од синтактична страна имаме подолу во 60a 22ss. (од $\delta\iota\acute{o}$ $\delta\eta$ до $\kappa\alpha\iota$ $\tau\acute{o}$ $\pi\rho\acute{o}\tau\omicron\nu$ $\acute{o}\varsigma$ $\acute{o}\nu$). Од многуте предложени емендации и конјектури на ова место (како што се на пр. оние од Бониц, Фален и др.) нас ниедна не нè задоволува сосема⁶⁵). Мислиме, сепак, дека поправката $\delta\epsilon\acute{\iota}$ нам. $\delta\eta$ (предложена од

⁶³) Не можеме да разбереме зошто Гудеман претполага дека и во Σ стоело $\delta\iota\alpha\iota\rho\epsilon\acute{\iota}\sigma\theta\alpha\iota$ кога арап. превод на тоа место ги има зборовите (во лат. верзија): „... in his, quae sunt per electionem“.

⁶⁴) Ракописите тука не се слагаат. Само P^2 (и можеби Σ) има $\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu$ $\acute{\alpha}\eta\theta\epsilon\varsigma$, R^1 има $\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu\alpha$ $\acute{\alpha}\eta\theta\eta$ а сите други со A на чело предаваат $\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu\alpha$ $\eta\theta\eta$, така и во ($\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu\omicron\tau\alpha$) $\eta\theta\eta$ (сите имаат вака) освен R^1 , P^2 (и можеби Σ) кои имаат $\eta\theta\omicron\varsigma$.

⁶⁵) B. го тука крит. ап. на Butcher, Sykutris и De Montmollin.

Бониц) беше нужна, а во $\tilde{\eta}$ (= $\tilde{\eta}$) προσθεῖναι имаме погрешно поврзани зборови: ни се чини дека $\tilde{\eta}$ (= $\tilde{\eta}$) е префрлено од претходниот ред, кај што можело да биде изоставено зад зборот ψευδος и подоцна додадено под текстот (одн. на маргината) меѓу ψευδος и ἄλλο одн. над γενέσθαι во просторот меѓу последниов и προσθεῖναι. Збрката веројатно настанала од ἄλλου δὲ τούτου ὄντος кај што текстот по секоја веројатност бил оштетен одн. погрешно предаден. Во ἄλλου δὲ ние мислиме дека се крие ἀληθὲς δὲ а во τούτου — τὸ ὕστερ' (= τὸ ὕστερον). Во ὄντος би можело да стои καὶ (= ὄν) τὸ πρῶτον (написано α' = ε). Или првиот слог ὄν да му припаѓа на претходниот збор (ὕστερον) а καὶ, написано со сиглата, да било изоставено. Во ἀνάγκη ни се чини дека се крие пак ἀληθὲς. Според тоа, целиот текст во оригиналот би можел да гласи: διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψευδος (или, подобро, ψευδὲς) $\tilde{\eta}$, ἀληθὲς δὲ τὸ ὕστερον, καὶ τὸ πρῶτον ἀληθὲς εἶναι $\tilde{\eta}$ γενέσθαι προσθεῖναι. Неколку редови подолу (60a 31) во ὥσπερ Οἰδίπους веројатно е погрешно предаден генитивот Οἰδίποδος со ном. Οἰδίπους⁶⁶). До крајот на главата има уште неколку не сосем јасни места, како што може да се види од разните верзии во ракописите и кај подоцнежните издавачи⁶⁷).

Во XXV-та глава, уште во првата реченица (60b 6s.), како е предadena во А, има три пати повторено ἂν, кое пред εἰδῶν сигурно не е автентично и го нема во некои ракописи⁶⁸). Но, тешко би можело да биде автентично и зад ὃδ'. Ние мислиме дека овде би можело во првобитниот текст да стои αὔ или οὖν нам. ἂν. А доколку се согласиме дека ἂν и во ἂν εἰδῶν е погрешно предаден збор, кој е во другите ракописи испуштен подоцна од самите препишувачи, зашто не можеле да примат три ἂν едно по друго и вршеле понекогаш, и самите, емендации. Тука, можеби, стоело αὔ во првобитниот текст, а во ὃδ' ἂν да стоело οὖν или обратно (првото да било од οὖν а второто од αὔ). Само третото ἂν зад γένειτ' е сигурно автентично.

Три реда подолу (60b 10) во $\tilde{\eta}$ οἷά φασιν καὶ δοκεῖ тешко може φασιν καὶ да биде автентично⁶⁹), зашто во тој случај οἷа би било час во акузатив (како предмет од φασιν) а час во номинатив (како подмет од δοκεῖ); нам. φασιν καὶ автентичниот текст можел да има φαίνεσθαι т. е. $\tilde{\eta}$ οἷά φαίνεσθαι δοκεῖ или φαίνε<ται> καὶ δοκεῖ или, што е уште поверојатно, φασιν εἶναι καὶ δοκεῖ. εἶναι не го написавме во аглести загради, зашто сметаме дека би можело да се земе за одбележено во R¹ со $\tilde{\eta}$, кое веројатно било дојдено од сиглата за εἶναι, што препишувачот на R¹ не ја разбрал и смешал со $\tilde{\eta}$.

⁶⁶) Како што забележил уште Tucker предлагајќи ја формата Οἰδίπου.

⁶⁷) В. го на пр. крит. ап. на Butcher, Gudeman, Sykutris и De Montmollin.

⁶⁸) На пр. го нема во R¹, P¹, G и уште во неколку. Tucker мислел дека нам. ἂν тука треба да стоело ἄρ.

⁶⁹) R¹ пред καὶ има $\tilde{\eta}$. Нам. φαίνεσθαι би можело да се допушти и едно φαίνε<ται> καὶ.

Неколку редови подолу (60b 18) во $\epsilon\iota\ \mu\acute{\epsilon}\nu\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \pi\rho\omicron\epsilon\iota\lambda\epsilon\tau\omicron\ \mu\iota\mu\acute{\eta}\sigma\chi\omicron\theta\alpha\iota\ \acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\acute{\alpha}\nu$, $\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma\ \eta\ \acute{\alpha}\mu\chi\rho\tau\iota\alpha$ акузативот $\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\acute{\alpha}\nu$ секако не е во ред⁷⁰). Фален се обиде да го поправи текстот додавајќи $\delta\iota'$ пред $\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\acute{\alpha}\nu$, но палеографски е полесна поправката, ако се претпостави датив $\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\acute{\alpha}$ нам. предадениот акузатив (и овде можела јотата *adscriptum* да биде земена за ν , како на толку други места во Поетиката)⁷¹).

Во следната реченица има неколку помали оштетувања од кои некои се веќе поправени од поранешните филолози⁷²); останува сепак нејасна врската на $\eta\ \tau\omicron\ \sigma\omicron\ \kappa\omicron\tau\epsilon\kappa\tau\omicron\tau\omicron\ \tau\omicron\ \text{во}\ 60b\ 19ss.$ ($\epsilon\iota\ \delta\epsilon\ \tau\omicron\ \pi\rho\omicron\epsilon\lambda\epsilon\sigma\theta\alpha\iota\ \mu\eta\ \delta\epsilon\theta\omega\varsigma\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\acute{\alpha}\ \tau\omicron\nu\ \lambda\pi\pi\omicron\nu\ <\acute{\alpha}\mu'>$) (Фален) $\acute{\alpha}\mu\phi\omega\ \tau\omicron\ \delta\epsilon\zeta\iota\alpha\ \pi\rho\omicron\beta\epsilon\lambda\eta\kappa\omicron\tau\alpha\ \eta\ \tau\omicron\ \kappa\alpha\theta'\ \acute{\epsilon}\kappa\alpha\sigma\tau\eta\nu\ \tau\acute{\epsilon}\chi\eta\nu\ \acute{\alpha}\mu\acute{\alpha}\rho\tau\eta\mu\alpha\ \sigma\iota\omicron\nu\ \tau\omicron\ \kappa\alpha\tau'\ \iota\alpha\tau\rho\iota\kappa\eta\nu\ \eta\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\nu\ \tau\acute{\epsilon}\chi\eta\nu\ \delta\pi\omicron\iota\alpha\nu\omicron\upsilon\nu\ \eta\ \acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\tau\alpha\ \pi\epsilon\pi\omicron\iota\eta\tau\alpha\iota$, $\omicron\upsilon\ \kappa\alpha\theta'\ \acute{\epsilon}\alpha\upsilon\tau\eta\nu\ldots$ Ни се чини дека во $\eta\ \tau\omicron$ може да се крие личната глаг. форма $\epsilon\sigma\tau\iota\nu$, а во $\eta\ (\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\tau\alpha)$ сврзникот $\epsilon\iota\ (\acute{\alpha}\delta.)$. И во натамошниот текст на оваа глава не е сè во ред, како што може да се види од разните верзии во ракописите и од многуте поправки од разните филолози-издавачи⁷³).

И на крајот, во последната глава (XXVI) на Поетиката, има исто така, но секако помалку, оштетени места, како што се гледа од критичниот апарат под текстот⁷⁴). Во 62a 8 зборот $\epsilon\sigma\tau\iota$ во $\delta\pi\epsilon\rho\ \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\ \Sigma\omega\sigma\iota\sigma\tau\rho\alpha\tau\omicron\varsigma$ сигурно не е автентичен и првобитниот текст веројатно имал $\acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\epsilon\iota$, како што читаме кај Алдо, што се потврдува и со арапскиот превод и што во последно време го усвоија и De Montmollin и Елзе⁷⁵). $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota$ било можеби повлечено зад претходното $\acute{\epsilon}\pi\epsilon\iota\ \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\ \pi\epsilon\rho\iota\epsilon\rho\gamma\acute{\alpha}\zeta\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ кое можело да се наоѓа над зборот $\acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\epsilon\iota$ во претходниот ред и поради нејасното $\acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\epsilon\iota$ да се вовлекло зад $\delta\pi\epsilon\rho$ во текстот на не многу внимателниот препишувач.

Во 62a 16 зад $\tau\acute{\alpha}\varsigma\ \delta\psi\epsilon\iota\varsigma$ сметаме дека е смисловно и синтактички, па дури и палеографски, полесно да се разбере поправката $\alpha\iota\varsigma$ нам. $\delta\iota'\ \acute{\alpha}\varsigma$ (како што некогаш имал предложено Фален), зашто првата се потврдува и со арапскиот превод а вака и Гудеман ја внесе во своето издание⁷⁶) нам. предаденото $\delta\iota'\ \eta\varsigma$, иако повеќето издавачи ја примија верзијата $\delta\iota'\ \acute{\alpha}\varsigma$ (II-та верзија на Фаленовата емендација⁷⁷).

⁷⁰) Само R¹ тука има $\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\alpha$, а сите други ракописи $\acute{\alpha}\delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\acute{\alpha}\nu$. В. ги тука поправките на разните филолози и издавачи (во крит. ап. на Butcher, Gudeman, Sykutris и De Montmollin).

⁷¹) На пр. во дефиницијата на трагедијата (гл. VI) кај зборот $\acute{\epsilon}\kappa\alpha\sigma\tau\omega$.

⁷²) В. кај De Montmollin.

⁷³) В. крит. ап. на Gudeman, Hardy и Sykutris.

⁷⁴) На пр. кај Gudeman, Sykutris и De Montmollin.

⁷⁵) Во спомн. дело на Елзе на стр. 638. Тука Гудеман, и пред овега Ткач, утврдил (според арап. превод) дека Σ имал $\acute{\epsilon}\pi\omicron\iota\epsilon\iota$. Спор. ги на ова место и забелешките под текстот во изданието на Ростањи.

⁷⁶) Во неговата повеќе пати цитирана Поетика. Па сепак подоцнежните издавачи и коментатори (Sykutris, De Montmollin и Else) го задржале текстот од A и другите запазени грчки ракописи ($\delta\iota'\ \eta\varsigma$).

⁷⁷) Спор. го и неговиот крит. апарат.

Неколку редови подолу (62b 3) во $\xi\tau\iota\ \eta\tau\tau\omicron\nu\ \eta\ \mu\acute{\iota}\alpha\ \mu\acute{\iota}\mu\eta\sigma\iota\varsigma\ \eta\ \tau\acute{\omega}\nu\ \acute{\epsilon}\rho\omicron\tau\omicron\iota\omega\acute{\nu}$ членот η пред $\mu\acute{\iota}\alpha$ пречи, и уште во изданието на Алдо веќе бил атетиран, што го усвоија некои од подоцнежните издавачи (како на пр. В. Христ) а други го префрлија зад $\mu\acute{\iota}\alpha$, како што го поправил Шпенгел а го примил и Монмолен. Нам ни се чини дека ни вака „поправен“ текстот не задоволува сосема и дека во η би требало да се види сиглата за $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota$. И во следните неколку редови како да не е сосема запазен првобитниот текст и како да нема многу доследност во содржината на зборовите $\acute{\lambda}\acute{\epsilon}\gamma\omega\ \delta\acute{\epsilon}\ \omicron\iota\omicron\nu\ \acute{\epsilon}\alpha\nu\ \acute{\epsilon}\chi\ \pi\lambda\epsilon\iota\acute{\omicron}\nu\omega\nu\ \pi\rho\acute{\alpha}\xi\epsilon\omega\nu\ \eta\ \sigma\upsilon\gamma\kappa\rho\epsilon\iota\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\ \acute{\omega}\sigma\pi\epsilon\rho\ \eta\ \text{'}\text{I}\lambda\acute{\iota}\alpha\varsigma\ \acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota\ \pi\omicron\lambda\lambda\acute{\alpha}\ \tau\omicron\iota\alpha\acute{\upsilon}\tau\alpha\ \mu\acute{\epsilon}\rho\eta\ \kappa\alpha\acute{\iota}\ \eta\ \text{'}\text{O}\delta\acute{\upsilon}\sigma\sigma\epsilon\iota\alpha$, $\langle\acute{\alpha}\rangle\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\theta\text{'}\ \acute{\epsilon}\alpha\upsilon\tau\alpha\ \acute{\epsilon}\chi\epsilon\iota\ \mu\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\theta\omicron\varsigma\ \dots$ ⁷⁸⁾.

Ние сме свесни дека ваквите оштетени и неавтентични места во Аристотеловата Поетика се толку многубројни што не можат да се исцрпат уште долго и долго време. Тоа и не може да го изврши еден човек ни една генерација, како што се гледа од самата досегашна работа врз ова скапоцено дело која трае повеќе од 4 века; тука тешко може да се рече кога ќе се заврши и дали ќе можеме еден ден да речеме дека врз текстот на Ар. Поетика е сторено сè што треба и дека делото повеќе не може да се поправа. Ние, се разбира, веруваме и понатамо цврсто дека ова непреценливо делце, и покрај сите многубројни и на изглед безбројни грешки и недостатоци, не изгубило од својата вредност, ами, напротив, дека секој ден станува сè повредно; оти од досегашната работа врз неговиот текст се потврдува дека делото претрпело голем бродолом и дека не излегло, вакво какво е, од рацете на бесмртниот негов автор, туку дека во токот на својата долга и тешка историја настрадало како ниедно друго од неговите запазени дела поради објективни, а и поради субјективни, причини, зашто ја немало, како се гледа, среќата да дојде во раце на достоинствени филолози и препишувачи во првите векови на неговото прво јавно издание пред да пропадне за секогаш неговиот скапоцен автентичен ракопис⁷⁹⁾.

Првиот издавач и препишувач на Поетиката сигурно немал ни доста смисла ни многу време ни волја за солидна филолошка работа врз ова бесценето дело. На онаква филолошка работа и онаков однос кон текстот можел да биде упатен само човек кој не бил многу заинтересиран за самиот предмет и за делото на Аристотела, ами кој со името и авторитетот на учениот философ сакал да направи добра печалба: да испрепише што побргу и што повеќе егземплари, за да ги продаде на заинтересираните филолози, философи, учители и на нивните ученици, и по тој начин што повеќе да спечали. На ваков начин на работа, што се однесува до Аристотеловите дела, укажува учениот Страбон. Тој ни соопштува дека со ваква работа се занимавал богатиот атински трговец Апеликонт, кој имал ангажирано извесен број учени луѓе

⁷⁸⁾ В. го на ова место крит. апарат на Сикутрис.

⁷⁹⁾ Не можеме со сигурност да тврдиме дали е и Поетиката издадена за прв пат од Тиранион или од некој подоцнешен издавач.

и препишувачи и ним им ги дал откупените од Мала Азија Ар. дела да ги дополнат и препишуваат, зашто оригиналот бил во многу мизерна состојба. Овој детаљ од традицијата за судбината на Ар. библиотека не го наоѓаме кај никој друг, а Страбон него веројатно не го измислил, како ни целата верзија за Ар. библиотека, за која знаат и Плутарх и Атенеј, и која, многу веројатно, ја прочитале кај Страбона⁸⁰). Страбон пак сето ова можел да го чуе и научи од својот учител, од учениот филолог Тиранион, кој, од друга страна, и директно учествувал во издавањето на Ар. дела и во тешката филолошка работа над нив⁸¹).

Би можел човек да се посомнева во веродостојноста на горната традиција⁸²) и да мисли дека Тиранион или неговите соработници сакале на некој начин да се оправдаат поради тешката филолошка работа околу изданието на Аристотела и измислиле вакво образложение за евентуалните грешки и криво дополнети места: Оти за тоа не се криви тие одн. Тиранион, ами Апеликонт и неговите платени граматичари и препишувачи. Како и да е, останува фактот дека Ар. дело го имаме во крајно лоша состојба и во не многу успела редакција, оти и покрај настојувањата на филолозите од близу 500 години Аристотеловата Поетика уште не може да се пречисти од погрешните поправки и дополнувања на првите нејзини издавачи и препишувачи и дека останува и за идните генерации уште мошне сериозна филолошка работа околу дешифрирањето и поправањето на многу нејасни и проблематични места кои го заматуваат ова скапо и ретко Ар. дџе.

Ние бисме сакале да се надеваме дека би можело кога и да е да се појави уште некој, подобар и покомплетен, ракопис од оние што ги имаме денес⁸³). Но, филолозите, современи и идни, ќе мораат да се задоволат со она што имаат; а има навистина доста ракописи од ова дело, иако не се сите еднакво вредни. Од нашата досегашна работа, како што може да се види и од овој прилог, се гледа дека филолозите не смеат да се задоволат со теоријата која сака да ги објасни многуте нејасни и проблематични места во Поетиката со фактот дека делото било скрипта или скица за внатрешна употреба на Ар. Таа теорија е опасна зашто ја затвара вратата на понатамошната интензивна филолошка работа.

Скојје.

М. Д. Пејрушевски.

⁸⁰) Атенеј освен тоа знае да ни раскажува и за една друга верзија, која можеби е од него измислена *ad maiorem Alexandriae gloriam*, како што покажаме во нашата расправа во Ж. А. IV на стр. 219.

⁸¹) Спор. Страбон XIII 1, 54 и XII 3, 16 и нашата бел. 79.

⁸²) Како што го прават некои филолози, на пр. Дедусис (во последно време).

⁸³) Се разбира дека ова не треба да се сфати како пророкување, зашто во последните векови се појавија од под египетскиот песок голем број вредни папируси со фрагменти, пак дури и со без малу цели дела на антички автори, како што беше случај пред неколку години и со комедијата *Dyskolos* од Менандар.

RÉSUMÉ

M. D. Petruševski: ANNOTATIONS SUR LE TEXTE DE LA POÉTIQUE D'ARISTOTE

L'article ci-devant est en effet la suite de l'étude, dont la I-ère partie a paru dans le dernier volume de notre revue (Ž. A. XI, pp. 251—277). L'auteur de l'étude y a proposé une série de corrections et de nouvelles leçons du texte de la Poétique, dont nous n'avons donné qu'un petit aperçu du texte grec (en deux rubriques: *Texte traditionnel* et *Texte éméndé*; o. c., pp. 276—277). Le vrai résumé, accompagné de l'argumentation indispensable et destiné à nos collègues de l'étranger, a été réservé pour la fin de l'étude.

L'auteur part de l'hypothèse que le plus ancien manuscrit grec, le père resp. l'ancêtre de tous les mss grecs existants, comme *Parisinus* 1741 et *Riccardianus* 46, ou bien perdus, comme Σ et Φ, était gravement gâté, presque détruit et par conséquent difficile à déchiffrer. En outre les difficultés de lire et de déchiffrer le sus-dit ms. pourraient provenir aussi de la nature de son écriture qui pouvait abonder en ligatures et sigles, en lettres écrites au-dessus de la ligne et en mots ajoutés dans les marges, dont un exemple assez clair et bien instructif nous est donné par le *Riccardianus* 46 déjà mentionné. Un nombre relativement grand de petites fautes et lacunes, comme nous allons voir dans ce résumé, proviennent très souvent du faux déchiffrement des sigles et des ligatures, des fréquentes confusions des lettres, surtout des finales, des signes etc.

Dans 47a 19ss. (ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνται τινες ἀπεικάζοντες, οἳ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ συνηθείας, ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, οὕτω κἀν ταῖς εἰρημέναις τέχναις), l'auteur a proposé deux nouvelles leçons: 1° ἐν au lieu de καὶ devant χρώμασι et 2° ἐν τοῖς ῥυθμοῖς au lieu de διὰ τῆς φωνῆς. Ἐν pouvait être écrit en ligature et καὶ d'ordinaire est marqué par son sigle; c'est donc pour cette raison qu'il pouvaient être confondus et remplacés. L'auteur croit que la précision des moyens de l'art, que nous avons aussi dans le texte ci-dessus, s'exprime le plus souvent par la préposition ἐν et le datif (cf. seulement deux lignes plus haut, 47a 17: ἡ γὰρ τῶ ἐν ἐτέροις μιμεῖσθαι... ou bien plus bas, 47a 21s.: ἀπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῶ καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ...). Notre texte représentait le deuxième endroit de la Poétique où la sus-dite expression était employée, tandis que le premier était le passage cité ci-dessus entre parenthèses (47a 17). L'expression en question a le caractère d'un terme pour ainsi dire technique, et les termes techniques d'autre part, même dans la Poétique, se sont trouvés mal compris et par conséquent faussement rendus par les copistes postérieurs. C'est ainsi que la première fois la préposition ἐν, dans presque tous les mss (excepté le Σ perdu) était rendu par γένει (peut-être de γ'ἐν, comme supposait Lobel). C'était Forchhammer le premier qui y avait reconnu l'expression juste τῶ ἐν ἐτέροις. L'auteur croit donc que le deuxième endroit était le texte considéré et qu'ici aussi le copiste ne pouvait pas reconnaître la préposition ἐν peut-être à cause de la ligature qui pouvait donner l'impression d'être le sigle pour καὶ.

Quant à l'expression διὰ τῆς φωνῆς, ce fut Maggi le premier qui en contesta la certitude en proposant φύσεως au lieu de φωνῆς. L'auteur croit qu'ici aussi on traitait du moyen de l'art, à savoir des arts dits du temps, qui étaient énumérés par Aristote dans le passage précédent: C'étaient l'épopée, la tragédie, la comédie, le dithyrambe, le jeu de la flûte et le jeu de la cithare. Un peu plus bas, il y ajoute encore le jeu de la syrinx et la danse. Étant donné que φωνή signifie la voix humaine et que le jeu de la flûte, resp. de la cithare ou de la syrinx, et la danse n'ont rien à faire avec la voix humaine, l'auteur a supposé que le Philosophe y parlait du moyen commun à tous les arts du temps. C'est le r y t h m e. La préposition διὰ pour exprimer le moyen est moins fréquente chez Ar. (cf. 47a 27s.: καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται...) et dans l'expression διὰ τῆς φωνῆς représente selon toute apparence une répétition presque machinale de la même préposition, employée deux fois dans le texte déjà cité (47a 19s.: οἳ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ συνηθείας). Elle pouvait être prise pour la préposition ἐν, écrite en ligature, mais ici sous l'influence

de la préposition *διὰ* précédemment deux fois employée. Le génitif du singulier *τῆς* et *φωνῆς*, c.-à-d. la syllabe finale *-ῆς*, à l'époque byzantine, était prononcée, sous l'influence de l'itacisme qui y régnait, de la même manière que le datif du pluriel resp. la finale *-οῖς*. H était non seulement pour des raisons phonétiques mais aussi du point de vue paléographique souvent confondue et remplacée par *οι* (*οτ, ον*) et vice versa (cf. 47a 27: *οἱ* dans A et les autres mss au lieu de *ῆ* — scil. *τέχνην* — *τῶν ὀρχηστῶν* etc.). *Φωνῆς* de *ῥυθμοῖς* au point de vue paléographique (*φ=ρ, ω=υθ, ν=μ*) ne présente pas de difficultés insurmontables.

En 47a 29 (*ῆ δὲ μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις...*), l'auteur a proposé *καὶ* au lieu du traditionnel *ἢ* (*καὶ*, qui était d'ordinaire rendu par son sigle, pouvait être aisément remplacé par *ἢ*); d'autre part, du point de vue logique et stylistique, *καὶ* correspond à peu près complètement (l'hendiadys *τοῖς λόγοις ψιλοῖς καὶ τοῖς μέτροις* = *τοῖς λόγοις ἐν ψιλοῖς μέτροις* scil. *ἐν ψιλομετρίας*, cf. 48a 11).

Dans 47b 13s., l'auteur explique comment les mots *τοὺς μὲν* pouvaient tomber de presque tous les mss. Ils figuraient certainement dans Σ, comme le confirme la traduction arabe (cf. la version latine de Tkatsch: „nominant nonnulla poiuegeia et nonnulla poiuepe“). Ils étaient tombés selon toute apparence par la même voie que tant d'autres, comme p. ex. le mot *τοῦτον* devant *ποιητὴν* (dans 47b 22) de tous les mss (excepté P¹ P² G et le perdu Σ), ou bien les mots *ἡ καθ'* devant *ἡμᾶς* (dans 54b 9), très probablement parce que les copistes à première vue les avaient considérés, en confondant, comme identiques aux mots suivants (*τοῦτον* à *ποιητὴν* et *ἡ καθ'* au mot suivant *ἡμᾶς*). L'auteur parle un peu plus bas d'une semblable confusion (dans 48a 4). Il croit que les copistes, entraînés très souvent par une apparente identité du texte, c.-à-d. de deux ou plusieurs mots du texte, dans leur tendance à éviter la répétition supposée des mots, la dittographie, laissaient tomber des mots nécessaires, privant le texte de ses parties authentiques et le rendant, quelquefois, difficile à comprendre. Les mots *τοὺς μὲν* dans le texte en question (*πλὴν οἱ ἄνθρωποι γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν <τοὺς μὲν> ἐλεγείοις τοὺς δὲ ἐποικοῖς ὀνομάζουσιν, οὕτως κατὰ τὴν μέμνησιν ποιητάς ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες*) pouvaient tomber parce que le copiste dans le texte peu clair les avait identifiés avec les précédents *τὸ ποιεῖν*. D'ailleurs les mots étaient de rigueur dans le texte mentionné et l'ancien éditeur Gryphius les avait rétabli probablement par conjecture (le ms. *Paris*. 2117 les avait repris peut-être de la sus-dite édition qui la précédait chronologiquement. La traduction arabe a confirmé cette conjecture de Gryphius).

Un peu plus bas (47b 16ss.), il suppose que la 2e partie de la proposition *καὶ γὰρ ἂν ἱατρικὸν ἢ φυσικὸν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτως καλεῖν εἰώθασιν* οὐδὲν δὲ κοινὸν ἔστιν *Ἄμφω καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον, διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσικὸν μᾶλλον ἢ ποιητὴν* devait avoir un sens concessif après les mots οὕτως καλεῖν εἰώθασιν, mais le manque d'une conjonction concessive et la forme donnée de la proposition avec *δέ* et *ἔστιν* ne peut pas exprimer l'idée de la concession. L'auteur croit donc que le texte primitif pouvait avoir οὐδὲν δὲ κοινὸν <δὲν> avec l'observation que le texte du ms. pouvait être écrit *κοινὸν δὲν*. La copule *ἔστιν*, dans le texte primitif, pouvait figurer après *δίκαιον*, c.-à-d. une ligne plus bas, que le copiste avait transposée après *κοινὸν* (= *κοινὸν δὲν* de *κοινὸν δὲν*).

Plus loin (48a 5), l'auteur a supposé qu'après *τοιοῦτος* soit tombé *ποιοῦντες* pendant la transcription d'un ms. mal lisible où l'on pourrait confondre *τοιοῦτος* et *ποιοῦντες* comme „identiques“, et pour éviter la dittographie, qui était supposée par le copiste, on a laissé tomber le participe *ποιοῦντες*.

Dans 48a 10, il a reconnu en *τὸ* de *καὶ τὸ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψ*, la conjonction *τ*, qui pourrait être nécessaire pour la jonction de la proposition citée avec la précédente, parce que la conjonction *καὶ* avait une autre fonction comme élément du polysyndeton, à savoir: lier les mots *λόγους* et *ψιλομετρίας* (cf. les semblables exemples de la Poét. 47b 26ss. et 49a 15ss.). De telle façon l'omission de *τὸ* est devenu déplacée, étant donné que la confusion entre *ο* et *ε* dans les mss, du point de vue paléographique, est bien connue. D'autre part l'existence de *τ* dans le texte primitif peut être pour ainsi dire confirmée par le *Paris*. 2040 qui a *καὶ τό τε...*

Plus bas (48a 15), il a adopté la conjecture de Castelvetro 'Αργᾶς pour γᾶς des mss et dans κυκλωπᾶς (du *Paris*, 1741: l' accent est remarquable) il a reconnu κύκλωπα καὶ ἰ (le dernier est de -s c.-à-d. du sigle pour καὶ). Après cette émendation, l'existence d'un pluriel *distributif* dans κύκλωπας (selon A. Gudeman) devient tout à fait déplacée.

En 48a 20ss. (καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἑτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ "Ομηρος ποιεῖ, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλλοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους), l'auteur a proposé la leçon ὅτε δὲ δρῶντας μιμούμενον au lieu du traditionnel ἢ ἑτερόν τι γιγνόμενον (du point de vue paléographique ἢ=οτ, τ=δέ du sigle pour δέ, ε=δ, ο=ω, ι=ας du sigle pour ας, γ=μ, ν=μ), qui représente une partie symétrique d' une part à ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα et de l' autre à ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους (cf. la conjecture de G. Else ὅτε δ' ἡθός τι εἰσαγόντα dans sa monographie *Aristotle's Poetics: The Argument*, pp. 90—96).

Dans 48a 35ss. (οὔτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασιν, 'Αθηναῖοι δὲ δῆμους, ὡς κωμῶδους οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένων ἐκ τοῦ ἄστεως), l' expression καλεῖν φασιν... du point de vue syntaxique n' est pas assez claire, et c' est ici peut-être qu' il faut chercher la cause des corrections proposées par les philologues, à savoir de changer 'Αθηναῖοι en 'Αθηναίους et encore, peut-être, dans l' analogie avec les cas de la proposition suivante (καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρῶν, 'Αθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν), qui d' ailleurs manque dans la traduction arabe. Étant donné que les finales des mots dans les anciens mss étaient notées presque ordinairement par des ligatures et des sigles, les copistes postérieurs, très souvent, comprenaient mal le texte, surtout s' il était peu lisible. L' auteur suppose donc que l' expression καλεῖν φασιν n' est pas authentique: il y reconnaît l' expression authentique καλεῖν εἰώθασιν, qui est usuelle chez Aristote (cf. 47b 17). La terminaison -εῖν de καλεῖν était probablement notée par son sigle, qui pouvait, avec le temps, devenir peu claire et presque invisible; le copiste pourrait donc prendre les trois premières lettres εἰώ du mot suivant εἰώθασιν pour les finales -εῖν, qui sont d' ailleurs très proches, et dans le reste reconnaître le verbe φασιν (θ et φ peuvent se confondre dans les mss). Si la proposition καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ... est authentique, le désaccord des cas αὐτοὶ et 'Αθηναίους pourrait ressortir de la forme de l' infinitif προσαγορεύειν qui a toutes chances d' être faussement transmise pour la forme du présent προσαγορεύουσιν; dans ce cas le nominatif αὐτοὶ serait correct et l' accusatif 'Αθηναίους serait mal compris du nominatif 'Αθηναῖοι et faussement transcrit par le copiste.

Plus loin (48b 31), l' auteur a corrigé le traditionnel ἱαμβεῖον en ἱαμβικόν (*Paris*, 1741 et quelques autres mss ont ἱαμβίον, peut-être de ἱαμβικ', qui n' était pas compris par les copistes); pour la forme de l' adjectif, qui est d' ailleurs connue par Aristote, voir 49b 8 (ἀφήμενος τῆς ἱαμβικῆς ἰδέας). L' émendation faite, on obtient une période bien construite du point de vue stylistique: la notion de l' iambique, qui est quatre fois mentionnée, est nuancée chaque fois par un autre dérivé du mot simple (ἐν οἷς καὶ τὸ ἀρμόττον ἱαμβικὸν ἦλθε μέτρον· διὸ καὶ ἱαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τοῦτ' ἱαμβίζον ἀλλήλους, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν οἱ δὲ ἱαμβίων ποιηταί).

Dans 48b 34 ss. (ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητῆς "Ομηρος ἦν (μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν), οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῶδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν...), d' abord au lieu de καὶ dans ὥσπερ δὲ καὶ l' auteur propose ὥσπερ δὲ κατὰ (la confusion entre καὶ et κατὰ étant très fréquente dans la Poétique). En outre, il avait proposé deux corrections dans

le texte suivant: ἐπη pour εἰ (de ἐπ^π) et ἀλλ' ὅ τε au lieu de ἀλλ' ὅτι (v. l. en *Riccard*, 46: ἀλλά), qui donnent une proposition mieux fondée au point de vue logique (μόνος γὰρ — à savoir Homère — οὐχ ὅτι ἐπη ἀλλ' ὅ τε καὶ μιμήσεις δρᾶματικὰς ἐποίησεν).

Un peu plus bas (48b 38), il a rétabli l' article ἡ devant 'Ιλιάς (ὥσπερ <ἡ> 'Ιλιάς καὶ ἡ 'Οδύσσεια), qui pouvait facilement tomber devant le consonant ι à l' époque de l' itacisme.

Dans 49a 7ss. (τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν ἄρ' ἔχει ἥδη ἡ τραγωδία τοῖς εἰδεσιν ἰκανῶς ἢ οὐ, αὐτὸ τε καθ' αὐτὸ κρίνεται ἢ ναί, καὶ πρὸς τὰ θέατρα ἄλλος λόγος), l'auteur, ne se contentant pas de la conjecture de Forchhammer κρίναι pour des raisons de bon sens et de paléographie (κρίναι de κρίνεται ἢ ναί et τὸ ἐπισκοπεῖν κρίναι „juger la recherche“), a reconnu en κρίνεται ἢ ναί (dans *Paris*. 1741 et dans ses dépendants, avec la variante εἶναι, une sorte d'émendation pour l'absurde ἢ ναί), l'expression verbale χρὴ μετιέναι (avec le glossème μεταβῆναι, écrit μεταυῆναι au-dessus de μετιέναι), qui donne un meilleur sens: „il faut passer...“ („Il faut donc passer à la recherche même, c.-à-d. à examiner si la tragédie etc. etc.“). Du point de vue paléographique, il n'y a pas de grandes difficultés (le nombre des lettres ainsi que leur apparence est conforme: κ=χ, ι=η, ν=μ, υ=υ=β du glossème).

Ci-après (49a 10), il a reconnu, dans le dernier ζ de αὐτοσχεδιαστικῆς, le sigle pour καί, qui donne un bon sens au tout: γενομένη δ' οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικῇ καὶ αὐτῇ (scil. ἡ τραγωδία) καὶ ἡ κομωδία...

Un peu plus bas (49a 19), il a proposé la conjecture ἡ δὲ λέξις ἐκ (γελοίας) pour le traditionnel καὶ λέξεως (γελοίας). Au point de vue paléographique, la correction proposée s'appuie sur le rapprochement des lettres suivantes: κ=ή, α=δ, λ=ε, ε=ι, ω=σε, ζ=κ (cf. la variante semblable chez G. Christ).

Dans 49a 28, il a reconnu ἐπὶ en ἐτι et δεῖ ταῦτα (ou τοσαῦτ') au lieu de λέγεται (du point de vue paléographique: π=τ, λ=δ, ε=ει en ligature, γ=τ, ε=α, ταί=υτα), qui donne maintenant une proposition assez claire et logique, se rapportant étroitement au contexte: ἐπὶ (mss: ἐτι) δὲ ἐπεισοδίων πλήθῃ καὶ τὰ ἄλλ' ὥς ἔκαστα κομωθῆναι δεῖ τοσαῦτ' (mss: λέγεται) ἔστω ἡμῖν εἰρημένα· πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθ' ἕκαστον.

Un peu plus loin (49b 9s.), il a proposé la leçon μέχρι τοῦ ἐν μέτρῳ καὶ λόγῳ au lieu du traditionnel μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου (v. l. μετὰ λόγου) avec un rapprochement paléographique de μόνου=τοῦ ἐν (μ=τ, ν=υ, ο=ε, υ=ν), μέτρου=μέτρῳ (ου=φ), με=καὶ (μ=κ, ε=αι), — γάλου=λόγου=λόγῳ (ου=φ).

En 49b 19, il a suggéré la nouvelle leçon ἀ δὲ αὐτῇ (scil. ὑπάρχει=ἐν) οὐ πάντα ἐνι (du ἐν transmis!) τῇ ἐποποιίᾳ. En effet, Aristote connaissait ἐνι, le synonyme de ὑπάρχει (voir l'*Index* de Bonitz).

La conjecture πραγμάτων σύστασιν au lieu de παθημάτων (ou μαθημάτων) κάθαρσιν de la définition de la tragédie (chap. VI 49b 27) était l'objet d'une étude spéciale (parue dans la même revue, tome IV, 1954, pp. 209—250), où l'on peut trouver l'argumentation détaillée de la conjecture citée (avec un résumé en français, pp. 237—244, et un texte choisi de la Poétique, suivi de brèves annotations critiques, pp. 245—250). L'auteur tient compte des travaux critiques de C. Georgoulis et B. Šešić. C. Georgoulis (dans la revue *Platon*, tome VII, p. 147ss) avait mis en doute le mot κάθαρσιν de la définition et au lieu de π/μαθημάτων κάθαρσιν il avait supposé παθημάτων μίμησιν. L'auteur de la présente étude (dans sa I-ère partie, p. 269s.) montre que le terme παθημάτων μίμησιν ne peut pas être authentique et qu'il est même impossible dans la définition étant donné que le mot μίμησις se trouve déjà à la tête de la définition comme sujet. La répétition du mot à la fin de la définition en qualité de complément direct ne serait pas une simple répétition, comme C. Georgoulis pensait, mais une sorte de tautologie (μῖμῃσις... περαίνουσα... μῖμῃσιν) qui ne serait pas permise dans une définition, selon la logique du Philosophe. Du point de vue paléographique, l'auteur compare παθη- et πραγ- (en établissant le rapport entre α et ρ, θ et α, η et γ) ainsi que κάθαρ- et σύστα- en approchant κ et σ (cf. la confusion de κ et σ dans αὐτοσχεδιαστικῆς et κυκλωπᾶς, où les ε finales proviennent du sigle pour καί, c.-à-d. de κ), α=ύ, θ=σ (cf. la confusion de θ et σ en ἡ καθ' ἡμᾶς, où la perte du dernier provient de la fausse identification visuelle chez le copiste, qui croyait éviter de telle façon la dittographie présumée ἡμᾶς ἡμᾶς), αρ=τα, tous les deux écrits selon toute apparence en ligature suivant l'habitude. En outre, il souligne que le remplacement du terme authentique πραγμάτων σύστασιν par π/μαθημάτων κάθαρσιν dans la définition de la tragédie était facilité entre autres par la circonstance que le sus-dit terme y était mentionné pour la première fois. Après le rétablissement du terme aristotélique πραγμάτων σύστασιν dans la définition de la tragédie, le verbe même περαίνουσα cesse d'être problématique, reçoit son sens usuel, connu déjà de la Poétique (49b 30s. et 59b 26s.) et se rapportant au cours de l'action.

En 50a 5, l'auteur a répété son émendation σύστασιν au lieu du σύνθεσιν transmis dans le terme technique mentionné ci-devant en rappelant son étude de *Z. A. IV*, p. 230, 241 et 245. C' était le deuxième endroit de la Poétique ou le terme était employé. L'émendation est du point de vue paléographique parfaitement claire et du point de vue matériel et stylistique, il faut souligner une fois encore que le Stagirite emploie toujours les termes σύστασις τῶν πραγμάτων et σύνθεσις τῆς τραγωδίας ainsi que les expressions verbales τὰ πράγματα συνίστα(ν)ται et αἱ τραγωδίαι συντίθενται: il n'a jamais dit τὰ πράγματα συντίθε(ν)ται ni αἱ τραγωδίαι συνίστανται.

Plus bas (50a 16ss.), il a approuvé la conjecture de Castelvetro avec une petite modification: ἡ γὰρ τραγωδία μίμησις ἐστὶν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως καὶ βίου καὶ <εὐδαιμόνος καὶ κακοδαίμονος, ἡ δ' > εὐδαιμονία καὶ ἡ κακοδαίμονία ἐν πράξει ἐστί, καὶ τὸ τέλος πράξις τίς ἐστὶν, οὐ ποιότης en supposant que les mots εὐδαιμόνος καὶ κακοδαίμονος ἡ δ' étaient tombés par un présumé homoiotéleuton chez le copiste qui avait identifié dans le peu lisible texte εὐδαιμόνος avec εὐδαιμονία.

Dans 50b 39, l'auteur a adopté la leçon τόπου, proposée déjà par G. Christ (dans son édition de *Bibliotheca Teubneriana*), au lieu du traditionnel χρόνου, mais avec une interprétation paléographique toute différente: Le texte primitif aurait ἔγγυς τοῦ ἀνασθητοῦ τόπου, et l'auteur a supposé que plus tard, au-dessus du dernier mot, un glossateur avait écrit le glossème-synonyme χώρου, qui pouvait, avec le temps, donner naissance à la variante paléographique possible χρόνου, d'une manière semblable à 49a 17, où le texte primitif (de la plupart des mss) avait χοροῦ, dont *Paris. 2938* a fait χώρου et *Paris. 2040* a transmis χρόνου (*Paris. 2551*, cependant, a combiné χρόνου ἢ χώρου, tandis que *Bodleianus Canon. 7* dans le texte a χώρου et dans la marge χρόνου).

En 51a 9, il a proposé la leçon (ὥσπερ ποτὲ καὶ) ἄλλοτ' ἐποιοῦν au lieu du traditionnel... ἄλλοτ' φασιν (φ=π, α=οι, σ=ο, ι=υ), qui donne un sens plein, et l'imparfait ἐποιοῦν est en bon accord avec les précédents ἔδει et ἡγωνίζοντο.

Plus loin (51a 19), l'auteur relève la possibilité d'une leçon ἐνία de μία dans ἐξ ὧν ἐνία (transmis: μία) οὐδεμία γίνεται πράξις avec une nuance de sens „quelquefois, parfois“ (la généralisation n'y étant peut-être pas en plein accord avec les considérations du Philosophe), comme dans le précédent ἐξ ὧν ἐνίων (avec la variante ἐνι dans *Riccard. 46* pour ἐνίων des autres mss) οὐδὲν γίνεται ἐν. ἐνίων y était omis par Spengel, que J. Hardy a approuvé peut-être à tort. De la variante ἐνι (dans *Riccard. 46*) on pourrait probablement supposer que le texte authentique avait ἐνιον au lieu de ἐνίων qui correspondrait mieux au ἐνία qui suit (de μία; du point de vue syntaxique et stylistique, le singulier ἐνιος, -ία, -ιον étant documenté chez Aristote, ici même avec une nuance de sens à peu près „quelquefois“, „parfois“, connue du pl. n. ἐνία de l'époque hellénistique).

Dans 51b 33s., il approuve les émendations de A. Gudeman concernant le genre des qualificatifs οἱ (au lieu du αἱ transmis) ἐπεισοδιώδεις εἰσὶν χεῖριστοι (transmis: χεῖρισται) et étend la correction au suivant τοιοῦτοι (du τοιαῦται transmis), étant toujours sousentendu le mot μῦθος (resp. οἱ μῦθοι) et non pas le mot πράξις (resp. αἱ πράξεις).

En 52a 2, l'auteur a fait mention de sa conjecture σπουδαίας au lieu du τελείας transmis dans ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον σπουδαίας (mss: τελείας) ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλσεινῶν... traitée pour la première fois dans *Z. A. IV*, p. 228, 241s. et 246.

Dans le texte suivant (52a 3: ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μέλλον), l'auteur a proposé une émendation plus considérable, à savoir: δεῖ pour δέ, γίνεσθαι au lieu de γίνεται et κατ' (du καὶ transmis) ἀνάγκην (transmis: μάλιστα) <τοιαῦτας> (le dernier mot étant documenté dans *Paris. 2038*, que les éditeurs de l'époque de l'Humanisme et de la Renaissance ont adopté sans réserve). L'absence de la conjonction δέ dans *Riccard 46* ne donne pas la nuance aristotélicienne, qui ressort de l'expression conjecturale δεῖ γίνεσθαι κατ' ἀνάγκην et qui est en plein accord avec le style didactique de la Poétique (cf. la même expression un peu plus loin, chap. X, 52a 19ss.; ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μῦθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγεννημένων συμβαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἶκος γίνεσθαι ταῦτα διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γίνεσθαι τὰδε διὰ τὰδε ἢ μετὰ τὰδε. — On doit se

rappeler l'expression correspondante de la deuxième partie de la proposition traitée: *δταν γένηται παρὰ δόξαν δι' ἄλληλα*).

En 52a 25, il adopte l'émendation de G. Else (o. c., p. 342s.): *ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδιποδὶ <δ> ἐλθὼν ὡς εὐφρανών...* et plus bas (52a 30), il propose d'ajouter de la même manière l'article *ῆ* devant *ἐξ ἀγνοίας* dans la définition de la reconnaissance: *ἀναγνώρισις δέ, ὥσπερ καὶ τοῦνομα σημαίνει, <ῆ> ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή...* (l'omission de *η* après la finale consonnante *ει*, chez le copiste itaciste, est claire et concevable en qualité d'haplogie).

Dans 52a 35, l'auteur propose la leçon *συμβαλεῖν* au lieu du traditionnel *συμβαίνει* (v. 1. *συμβαίνειν*) avec la signification „jeter, lancer contre“; „se jeter, se lancer; être confronté à“, d'où „conjecturer, reconnaître“, qui serait un synonyme pour *ἀναγνώρισις*. Du point de vue paléographique, les mots *συμβαλεῖν* et *συμβαίνειν* sont très proches ($\lambda = \nu$).

Plus bas (52b 4), il reconnaît *ὅτε* dans le *αἰ* transmis ($\alpha = \sigma$, $i = \epsilon$) et dans le suivant, il suppose que la préposition *πρὸς* était faussement transposée par le copiste postérieur après le mot *θατέρου* par une anticipation du dernier mot, étant donné qu'à l'époque postérieure (=byzantine) la préposition *πρὸς* régit d'ordinaire l'accusatif. En voici donc la leçon proposée: *ἐπεὶ δ' ἡ ἀναγνώρισις τινὼν ἐστὶν ἀνάγνωρισις, ὅτε μὲν πρὸς θατέρου τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ῆ δῆλος ἄτερος τις ἐστὶν, ὅτε δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνώρισαι*.

Plus loin (53a 30s.), il a répété l'émendation de la tautologie *σύστασις... σύστασιν ἔχουσα*, du texte traditionnel, en *σύνθεσις* (scil. *τῆς τραγωδίας* — pour l'expression proposée, cf. 52b 30s. et 53a 19)... *σύστασιν* (scil. *τῶν πραγμάτων*) *ἔχουσα* (v. Z. A. IV p. 248).

En 54a 17s., il reconnaît l'indéfini *τι* dans le transmis *ῆ* et suppose que le maladroit copiste a faussement transposé le mot altéré après *τινα*, qui, dans le texte primitif, se trouvait à la ligne précédente après *ῆθος μὲν*. Du point de vue paléographique, pour *τι = η*, cf. 55a 1, où *Riccard. 46* a *ῆ* (*εἰδόντα*) au lieu de *τι* (*ιδόντα*) des autres mss.

Dans 54b 11ss., l'auteur propose la leçon: *οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ δργίλους καὶ ἐν θύμοις* (au lieu du *ῥαθύμους* transmis — $\rho\alpha = \epsilon\nu$) *καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἡθῶν τοιούτους ὄντας ἐπιεικούς* (leçon proposée déjà par Thurot) *ποιεῖν παράδειγμα ὁργιλότητος* (transmis: *σκληρότητος* — paléogr.: *σκληρ = ὁργιλ*) *οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων καὶ Ὀμηρος*.

Ci-après (54b 15), il adopte la leçon du *Riccard. 46* avec une insignifiante modification dans *δὴ* de *δέ* (qui peut être confirmée par *Paris. 2038*): *ταῦτα δὴ δεῖ τῆς ἐν* (les éléments *δέ, δῆ, δεῖ* et *δια* sont confondus chez les copistes postérieurs).

Dans le texte traditionnel qui suit *τὰ παρὰ τὰς* (vv. 11. *τὰς παρὰ τὰς resp. τὰς*), l'auteur suppose une expression *τὰς παρὰ πᾶν* (cf. la variante *τὰς πάντας* de *Riccard. 46*) ou bien *τὰς παρ'αὐτά* (= *πάραντα* = *παραιντικά*).

En 54b 28s., il reconnaît dans le *πᾶσαι* transmis le terme aristotélicien

ἀπλαῖ (*πᾶσαι* de *αλαῖ*)! qui contraste avec le suivant *αἰ δὲ ἐκ περιπετείας: εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἐνεκα ἀτεχνότεραι, καὶ αἱ τοιαῦται ἀπλαῖ, αἱ δὲ ἐκ περιπετείας...* *βελτίους* (cf. 51a 33s.).

Ci-après (54b 34), il propose l'émendation *διό τε* (*ἐγγύς*) pour le traditionnel *δι' ὅτι* (*τι = τε*). La conjonction *τε = „et“* se confirme par la traduction arabe (cf. la version latine de Tkatsch: „et ob hanc causam“), qui démontre qu'elle se trouvait dans Σ resp. dans le texte primitif.

En 55a 1, l'auteur reconnaît dans le traditionnel *ιδόντα* (transmis dans *Riccard. 46*: *εἰδόντα*) le primitif *εἰδόντα* (confirmé par Φ c.-à-d. par les versions latines Tv et Mv).

Plus loin (55b 5s.), il relève la possibilité d'une leçon *ταύτης* (scil. *τῆς θεοῦ*) au lieu du *ταύτην* transmis.

Dans 55b 8s., il propose pour le texte problématique une solution probable par le changement du *ἐξω* τοῦ καθόλου transmis en *ἐξ αὐτῆς καὶ ὁδου* (du point de vue paléographique, $\omega = \alpha\nu$, $\tau\omicron\upsilon = \tau\eta\varsigma$, écrit à toute apparence en ligature resp. abrégé, et $\lambda = \delta$, il n'y a pas de difficultés). En voici le texte corrigé: *τὸ δὲ ὅτι ἀνείλεν ὁ θεός* (scil. *Ἀπόλλων*) *διὰ τινὰ αἰτίαν ἐξ αὐτῆς καὶ ὁδου* (scil. *ἐκ Δελφῶν*) *ἐλθεῖν* (scil. *τὸν Ὀρέστην*) *ἐκεῖ* (scil. *εἰς Τραυρίδα*), *καὶ ἐφ' ὅτι δέ,*

ἔξω τοῦ μύθου. Dans καθόλου nous aurions une répétition du terme de la tête du passage (resp. de la période) chez le maladroit copiste qui ne pouvait pas reconnaître le primitif $\kappa\alpha\theta\acute{o}\lambda\omicron\upsilon$ dans le texte peu lisible.

Vers la fin du même chapitre (XVII, 55b 22s.), l'auteur reconnaît le mot τούτοις dans le αὐτός transmis ou αὐτοῖς (v. l. dans *Leidensis* 34) et le participe

πειθόμενος dans le traditionnel ἐπιθέμενος (de $\pi\acute{\iota}\theta\omicron\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$). L'expression supposée τούτοις πειθ. désignerait la situation de l'Odyssée, où Ulysse, reconnu par les siens (son fils et ses serviteurs fidèles) et ayant la confiance à ceux-ci (τούτοις π.), lui-même se sauva et abattit les adversaires.

En 55b 27, l'auteur propose l'article τὸ devant l'infinitif μεταβαίνειν qui pouvait être écrit au-dessus de la ligne et par conséquent passer pour τ (du mot précédent οὔ): ἔξ οὗ τὸ μεταβαίνειν = ἔξ οὗ ἡ μετὰ βασις. Dans le suivant ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου J. Vahlen avait proposé Δαναοῦ au lieu de θανάτου. Étant donné que la traduction arabe y prête une version toute différente (v. la traduction latine de Tkatsch: „quae est ab Augi usque ad mortem et ad exitum“), l'auteur voit dans les mots „ab Augi usque“ les mots grecs αὐγης εως de Σ, c.-à-d. la leçon altérée d'un primitif probable αἰτήσεως (scil. τοῦ Δαναοῦ „de la part de Danaos“); dans ce cas le mot θανάτου (scil. τοῦ Λυγκέως) serait authentique. Du point de vue paléographique αἰτήσεως = αὐγήσεως — αἰτιάσεως ne fait aucune difficulté.

Dans le transmis τὸ δὲ τέταρτον 'OHC (de 56a 2), il reconnaît le texte primitif ἡ δὲ τετάρτη ἀπλῆ (τὸ = ἡ et ον = η sont connus de plusieurs endroits de la Poétique, 'OHC = ἀπλῆ, qui était écrit en ligatures).

Plus bas (56a 8s.), il suppose qu'au lieu du transmis τοῦτο δὲ ὦν ἡ αὐτῇ πλοκῇ καὶ λύσις il faudrait, peut-être, lire τοῦτω (scil. τῷ μύθῳ) δὲ ἐστιν (transmis: ὦν) καὶ (transmis: ἡ, peut-être du sigle pour καὶ) αὐτῇ πλοκῇ καὶ λύσις.

Un peu plus bas (56a 12), il émende le transmis ἐποποιικόν δὲ λέγω δὲ ἐν ἐποποιικόν δὲ λέγω <ὦ> δὲ.

A la fin du chapitre XVIII (56a 30s.), il propose la leçon suivante: καίτοι τί διαφέρει τὸ (mss: ἡ) ἐμβόλιμα ᾄδειν καὶ (mss: ἡ, du sigle pour καὶ), τὸ (mss: εἰ) ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἀρμόττειν (mss: ἀρμόττοι et ἀρμόττει, la leçon ἀρμόττειν étant connue de Pazzi et, peut-être, de Σ) ἡ ἐπεισδιδόν ὄλον;

Ci-après (56a 33), il adopte la correction de Gudeman περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων <εἰδῶν> ᾗδ' (confirmée par Σ et *Riccard.* 46) en expliquant comment sont tombés ᾗδῃ dans *Riccard.* 46 et εἰδῶν dans les autres mss, à savoir de l'écriture abrégée εἰδ (la terminaison ὦν étant désignée par le sigle) qui pouvait être confondue avec la forme élidée ᾗδ (devant εἰρηται) à cause de l'apparente identité, que les maladroits copistes pouvaient sentir comme une dittographie et, par conséquent, laissaient tomber l'une des deux formes croyant avoir, de cette façon, évité la dittographie et faisant, en réalité, une haplographie.

En 56b 7s., il propose d'ajouter le mot εἰκῇ entre ἡδέα et καί, qui donne maintenant un bon sens du tout (εἰ φαίνοιντο ἡδέα <εἰκῇ> καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον), étant donné que le εἰκῇ proposé, du point de vue du sens et de la paléographie est la notion opposée au texte suivant (paléogr.: εἰ = α, c.-à-d. la finale du mot précédent, κῇ = καί). εἰκῇ pouvait être omis par le copiste, qui croyait éviter de telle façon une dittographie supposée.

Dans le problématique ἄρθρον (de 56b 21), qui ne se trouve pas à sa place et qui est d'ailleurs (ainsi que le texte de 57a 6—10) contestable, l'auteur suppose la catégorie du temps, à savoir le mot χρόνος (α = χ, θ = ο, ρ = ν, ν = ζ, écrits en ligatures), qui devait, peut-être, figurer à côté de πτώσις comme une catégorie importante du discours, dont on parle dans 57a 11 et 14—18.

De οἶον à Ἑρμοκαϊκόξανθος (57a 36—57b) resp. jusqu'à la fin de la phrase dans Σ (qui avait un texte ne se trouvant dans aucun des autres mss grecs), il souligne que tous les mss (y compris le Σ perdu) ne donnent pas un texte authentique, qui devait contenir un exemple (le mot οἶον introduit d'ordinaire un exemple concret) pour un ὄνομα πολλαπλοῦν (nom = mot composé de plusieurs mots simples) de la sorte des *verba sesquipedalia*, comme p. ex. κομπορόρηματο-χρηματομετεωροφάναξ.

Il indique que le terme ὑφηρημένον de 57b 2—3 devait être identique avec le terme cité dans 58a 1, qui est transmis sous la forme ἀφηρημένον, et il croit que ὑφηρημένον est le terme authentique tandis que ἀφηρημένον dans l'interprétation (58a 1) est venue de l'explication formulée par le verbe ἀφαιρέω.

Plus bas (57b 2'), il propose l'orthographe τῶν ἀνὰ λόγον au lieu du traditionnel τῶν ἀνάλογον.

Dans 58a 6, il reconnaît une lacune entre καὶ et μία, où pouvaient tomber, par homoiotéleuton, les mots <τὸ ὅψ, ὥς ἐν τῷ Ἐμπεδοκλείῳ „καὶ“.

Il constate que presque toutes les éditions de la Poétique (excepté l'Aldine) ont dans 58b 18, suivant les mss (dont un assez grand nombre ont εἰδεῶν οὐ, même, εἰδέων!), la leçon ἰδεῶν, qui ne peut pas être authentique. Si on compare 58a 32ss. et 57a 31ss., on verra que la seule leçon possible et correcte est εἰδῶν et non pas ἰδεῶν (qui est due à la confusion des consonantes ι et ει chez les copistes itacistes).

Plus loin (59a 28ss.), il fait ressortir la possibilité d'une leçon ἐξ ὧν ἐνι ον (du transmis ἐν, peut-être de ἐνι, écrit en ligature et par le sigle pour la terminaison ον) οὐδὲν γίνεταί ὅλον (du τέλος transmis, qui est venu par l'influence du texte supérieur, où figurait le même mot).

Dans le texte ci-après (59a 31ss.), il propose la leçon suivante: ...τῷ μὴδὲ τὸν πόλεμον... ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέγας ἐμελλεν ἔσσεσθαι... ἀλλ' ἂ (du ἢ transmis, qui ne peut pas être authentique, car on attend une conjonction introduisant une partie opposée à celle du début) τῷ μεγέθει μετριάζοντα καὶ (du κατὰ transmis) πεπλεγμένον τῇ ποιικιλίᾳ.

En 59a 35, il émende le mot αὐτῶν en αὐτῷ (= ἐν αὐτῷ), scil. τῷ μύθῳ.

Plus loin (60a 4s.), il propose la leçon suivante: αὐτῇ ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἀρμόττον μὲ τ ρ ο ν (du αὐτῇ δι: transmis: αὐ=μέ, ἡ=ρ, δ=ο, ι=ν) α ἱ ρ ε ἰ σ θ α ι (cf. 49a 24).

Un peu plus loin (60a 22ss.), il s'efforce de corriger le texte gâté et de le rendre plus clair et acceptable en proposant une rédaction conjecturale comme suit: διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψευδὲς (transmis: ψεῦδος) ἢ (transposé ici de la ligne inférieure, où il était écrit en forme de ἢ devant προσθεῖναι) ἀληθὲς (transmis: ἄλλου) δὲ τὸ ὕστερον (ou bien δεύτερον, transmis: τούτου ὅν=τὸ ὕερον) <καὶ> τὸ πρῶτον (transmis: τοῦ=τὸ α') ἀληθὲς (transmis: ἀνάγκη) εἶναι ἢ γενέσθαι, προσθεῖναι qui pourrait être confirmé par le texte suivant: διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὃν παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὥς ὃν.

Dans 60b 6s., il met en doute la répétition de ἂν devant εἰδῶν et après ὡδ' en supposant les éléments οὖν et αὖ, ou bien ἄρ.

En 60b 10, il propose une leçon ἢ οἷα φαίνεται (au lieu du φασιν transmis) καὶ δοκεῖ, pour des raisons syntaxique et stylistique, étant donné que le mot οἷα, dans la formulation traditionnelle, serait en même temps sujet et régime.

Plus bas (60b 18), il reconnaît le datif d'instr. ἀδυναμία (=δι' ἀδυναμίας ou δι' ἀδυναμίαν) au lieu du ἀδυναμίαν transmis.

Ci-après (60b 19), il suppose la copule ἐστι au lieu du ἢ τό transmis et εἰ δ' au lieu de ἢ devant ἀδύνατα.

Dans 62a 16, il adopte la 2-e conjecture de Vahlen αἷς (cf. Gudeman) et non δι' αἷς au lieu du δι' ἧς transmis (δι=α, ἧ=ι); cf. ci-dessus ἀδυναμία au sens de δι' ἀδυναμίαν.

En 62b 3, il reconnaît la copule ἐστι devant μία au lieu du ἢ transmis (par confusion du sigle pour ἐστι), qui donne maintenant un bon sens: ἐτι ἡτόν ἐστι μία μίμησις ἢ τῶν ἐποποιῶν.

L'auteur souligne, à la fin de son étude, une fois encore que les nombreuses fautes, lacunes, répétitions et formulations bizarres ne remontent pas au Stagirite, mais qu'elles sont d'ordinaire commises par les copistes. La série des exemples de la Poétique, qu'il a traités dans son étude, indiquent que le texte de cette précieuse oeuvre d'Aristote abonde encore en mots et endroits obscurs et incertains. Il croit qu'un travail plus approfondi et plus hardi sur le texte de la Poétique est en perspective.